Normalarbetsdagen i dess historiska utveckling

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk har digitaliserats för Stockholmskällan av Stockholms stadsarkiv och anpassats för Projekt Runeberg i december 2013 av Ralph E.

NORMALARBETSDAGEN I DESS HISTORISKE UTVECKLING. UR KARL MARX' **"DAS KAPITAL".** ÖFVERSATT SAMT FÖRSEDD MKD TILLÄGG OM NÖRMALABBETSDAGSFRÅGANS SENARE UTVECKLING AF **HJALMAR BRANTING.** ———— UTGIFVEN AF *FACKFÖRENINGARNES CENTRALKOMITÉ.*NORMALARBETSDAGEN

I DESS HISTORISKA UTVECKLING,

UR KARL MARX" "DAS KAPITAL",

ÖFVERSATT SAMT FÖRSEDD MED TILLÄGG OM NORMALARBETSDAGSFRÅGANS SENARE UTVECKLING

AF

HJALMAR BRANTING.

UTGIFVEN AF

t A CK1- ÖREN ING A RNES CENTRALKUR IT É.STOCKHOLM,

TRYCKERIET HOLMIA l886.FÖRORD.

Biand de allra vigtigaste lordringar, hvilkas genomförande nutidens arbetarklass måste betrakta som verkliga lifsfrågor, intager efter hvad numera allmänt erkännes normalarbetsdagen ett af de främsta rummen. Den onaturligt förlängda arbetstid, som följt med det nu rådande produktionssystemet, utesluter för lönslafven hvarje möjlighet att föra en tillnärmelsevis ens menniskovärdig tillvaro, förnedrar honom till att vara en värdeframbringande maskin i stället för en fri personlighet, och inverkar fysiskt och moraliskt förstörande framför aili på det kommande slägtet. Då det visat sig nära nog ogörligt för arbetarne att sjelfva direkt framtvinga någon betydlig och säkert beståndande förkortning i arbetstiden — ty arbetslöshetens hungerpiska kan tvinga äfven de motspänstigaste nackar under oket — måste staten genom lagstiftningen ingripa till värn för de egendomsiöse mot kapitalets öfvermakt. Normalarbetsdagen måste derför vara lagstadgad, och derjemte måste staten också sörja for att dess lag verkligen efterlefves.

För att göra de svenske arbetarne förtrogna med denna ännu här i landet jemförelsevis litet diskuterade fråga beslöt Fackföreningarnas Central-komité i Stockholm, på förslag af undertecknad, att låta öfversätta och utgifva den framställning af de engelska arbetarnes kamp om normalarbetsdagen, som Karl Marx med mästarehand gjort i en del af åttonde kapitlet i sitt stora verk Das Kapital. 1 denna rent historiska redogörelse, som alltigenom är stödd på officiella handlingar och odisputabla fukta, har Marx gifvit något vida mer än blott en uppräkning af lagstadganden och lagändringar: han visar läsaren på de drifvande krafterna i utvecklin-II

gen, han framlägger hur fordran på eu normalar-hetsdag måste uppkomma som en fö]jd af sjelfva den moderna storproduktionen, han visar hur alla dessa små, detaljerade reglementeringar efter klockslag om måltider, raster o. dyl. med nödvärdighet framträdde ur sjelfva förhållandenas natur. För en hvar, som vill bilda sig en riktig

uppfattning af normalarbetsdagens väsende, bör derför den här följande framställningen vara af största intresse.

Ilar må slutligen anföras ett på d«t följande tillämpligt utdrag ur det företa!, hvarmed Marx inledt första upplagan "af "Das Kapital".

"Skulle emellertid en tysk läsare" — skrifver Marx — "fariseiskt rycka på axlarna öfver de engelska industriförhållandena eller optimistiskt vilja slå sig till ro med att det icke på långt när står så illa till i Tyskland, då måste jag svara honom: det är just dig "det gäller!

Det är i sjelfva verket icke så mycket fråga om huruvida de samhälleliga motsatserna, som äro en följd- af de kapitalistiska produktionslagarne, blifvit mer eller mindre utvecklade. Frågan gäller just dessa lagar sjelfva, dessa tendenser, hvilka med järnhård nödvändighet verka och göra sig gällande. Det land, som hunnit länyre i industriel ut-vechiimj, visar for det mindre utvecklade endast en bild af hur dens egen framtid blir.

Men låt oss for ett ögonblick se bort från detta. Der den kapitalistiska produktionen hos oss fullkomligt gjort sig gällande, t. ex. i de egentliga fabrikerna, är tillståndet mycket .sämre än i England, derför att den motvigt fela?, som engelsmännen hafva i sin fabrikslagstiftning, Pä alla öfrig i områden lida vi, lik.-iom hela det kontinentala vestra Europa, icke blott under den kapitalistiska produktionens utveckling, utan äfven un ier sjelfva ofullständigheten i dess utveckling. Förutom af de moderna missförhållandena lida vi under en hel mängd ärfda sådana, hvilka härflyta af att gamla, utlei-vade produktionsformer ännu alltjemt föra hos oss ett tynande lif och med dem följa en mängd mot nutidens kraf alldeles stridande samhälleliga ochIII

politiska förhållanden. Vi ha ondt, icke blott af da lefvande, utan äfven af de döda!

I jemförelse med Englands sociala statistik är det öfriga Europas usel. "Dock lyfter den tillräckligt mycket på slöjan, för att låta ett Medusahufvud skymta fram Dakom densamma. Vi skulle fasa (or hur det står till hos oss. om våra regeringar och riksdagar, som det sker i England, då och då tillsatte undersökningskommissioner öfver de ekonomiska förhållandena, om dessa kommissioner utrustades med samma maktfullkomlighet som i England, för att få fram sanningen, och om vi lyckades till detta värf få lika sakkunniga, opartiska och hänsynslöse män som Englands fabriksinspektörer och fattigläkare m. fi.

— — Bortsedt från alla högre motiv ligger det i de nv herrskande klassernas eget välfÖrstådda intresse att röja undan alla för lagstiftningen åtkomliga hinder, som hämma arbetarklassens utveckling. Detta är ett skäl bland andra till att jag låtit den engelska fabrikslagstiftningens historia, innehåll och resultater upptaga så stor plats i denna del af mitt arbete. Den ena nationen bör och kan lära af den andra. Äfven om ett samhälle börjat komma den naturlag, efter hvilket det sjelf rör sig, på spåren — och det är ju?t det yttersta målet för detta arbete att söka få fram det moderna samhällets ekonomiska rörelselag — så kan det hvarken hoppa [-i]fver-] {+i]f- ver+} eller dekretera bort na) urenliga utvecklingsstöd in;. Men det nyas födslosmärtor hinna förkortas och mildras.

Till sist ett ord till förekommande af missförstånd. Kapitalister och jorddrottar tecknar jag ingalunda i rosenfärgad dager. Men här är endast fråga om personerna för så vidt de äro personifikationer af ekonomiska begrepp, bärare af bestämda klassförhållanden och intressen. Från min ståndpunkt, enligt hvilken de ekonomiska samhällsformernas utveckling helt enkelt är en naturhistorisk process, kan man mindre än från någon annan göra den enskilde individen ansvarig for sakernas ställning. Socialt sedt är han ju sjelf en produkt af derv

omständigheter, hvari han blifvit försatt, hur mycket han än subjektivt må höja sig öfver dessa."

Sora tillägg har jag tillåtit mig alt foga en sammanträngd framställning af huru lagstiftningen i de vigtigare länderna tiil skydd mot öfverarbete utvecklats under de snart 20 år, som nu förflutit, sedan Marx skref sitt epokgörande verk. De källor jag härvid användt äro: för England: "The Factojy and Workshop Act 1878": för Nordamerika: Die Ar-beiterschutzgesetzgebung in den Vereinigten Staaten, von Cave Tait; for Tyskland: Die Arbeiterschutz-gesetzgebung im deutschen Reiche von d:r Max Quark: för Schweiz: en uppsats i Nordisk Tidskrift för 1886 h. 1 och 2, af F. ßætzmann; för Österrike: diverse artiklar i "Die Neue Zeit" för 1884; samt slutligen den värderika sammanställning af utlandets lagstiftning för minderårige, som gjorts af riksdagsmannen för Stockholm J. H. G. Fredholm i ett utskottsutlåtande förliden riksdag.

Öfversättaren..I.

Hvad är en arbetsdag? — Kapitalets inneboende driifvan att förlänga den. — Hur arbetaren förstöres. — Slaf veri och "fritt" arbete. — Samhället måste tvinga kapitalet titi hänsyn för arbetarne.

Hvad är en arbetsdag? Hur lång är den tid, under hvilken kapitalet får konsumera den arbetskraft, hvilkens dagsvärde det betalar? Hur långt kan arbetstiden utsträckas utöfver den tid, som är nödvändig för att vidmakthålla sjelfva arbetskraften?

På dessa frågor svarar kapitalet: arbetsdagen räknar 24 timmar om dagen med afdrag af de få hviloslunder, utan hvilka arbetskraften absolut vägrar att fortfarande göra tjenst. Till en början är det väl klart, att arbetaren under hela sin lifstid icke behöfver finnas till annat än som arbetskraft, och att sålunda hela den tid, han kan förfoga öfver, enligt natur och rätt är arbets-tid och bör tagas i anspråk for kapitalets ökande. Tid till mensklig utbildning, till andlig utveckling, till fyllande af samhälleliga uppgifter, till umgänge med medmenniskor, till de fysiska och intellektuella krafternas fria lek, ja till och med tid till söndagshvila — äfven i söndagshelgonens land! — allt det är bara prat och dumheter! I England t. ex. händer det ännu i den-2

na dag bär och der på landet att en arbetare blir dömd till fängelsestraff for "sabbatens vanhelgande", derför att han arbetat i sin lilla trädgård framför sitt hus. Men om en arbetare blir borta en söndag — äfven om det sker af religiöst fantasteri — från en metallverkstad, ett pappersbruk eller glasbruk, så straffas han for kontraktsbrott. Och det ortodoxa parlamentet har intet öra för sabbatsbrott, när de sko ti * 1 kapitalets fordel och fromma. I en petition, inlemnad i augusti 1863, der daglönarne i London i fisk- och fågelbutikerna fordrade söndagsarbetets afskaffande, uppgifves att petitionärerna i medeltal nödgas arbeta 15 timmar om dagen under hvarda-garne och 8 —10 timmar om söndagarna. Af denna petition framgår äfven, att det i synnerhet är det raffinerade finsmakeriet hos de skenheliga aristokraterna i den finaste stadsdelen, som gör detta söndagsarbete behöfligt. Dessa "fromme" män, hvilka äro så nitiska i att "späka köttet", visa framför alU sin kristendom genom det tålamod hvarmed de fördraga öfverarbete, umbäranden och hunger — hos andra!

Men kapitalet stannar icke härvid. I sin blinda, omättliga varulfshunger efter eådant arbete, som ger vinst, derför alt det icke betalas*), öfverskrider

*) I originalot står: "Meürarbeit", men det torde knap past vara möjligt, alt med något motsvarande, lika kort ut tryck återgifva delta ord. Uttrycket syftar på Marx' bekan ta åsigt, alt arbetslönen aldrig iir Full ersättning för det vär de arbetaren frambringar ät kapitalisten. På annat sätt kan samma sak sägas så. att arbetaren arbetar vissa timmar af sin arbetstid för att frambringa sin lön, men de öfverskjutande timmarne arbetar ban (frånscdt den obetydliga tid, som kan behöfvas som ersättning för materialens slitning, skatter till allmänna ändamål o. dyl.) uteslutande för kapitalisten. Med detta betraktelsesätt blir det först fullt klart, hvarför3

det icke blott de moraliska, utan äfven de rent fysiska maximigränserna för arbetsdagen. Det lägger beslag på den tid, som borde afses lör kroppens uppväxt, utveckling och hållande vid helsa. Det röfvar den tid, som borde anslås till att hemta frisk luft och lifvas af solskenet. Det knappar af på måltidstimmarna och drar om möjligt in dem i sjelfva produktionsprocessen, så att arbetaren får sin föda under sjelfva arbetet, alldeles som ugnarna malas med kol och maskineriet med talg eller olja-Den sunda sömnen för samlande, förnyande och uppfriskande af lifskraften reduceras till så få limmars dödströlt orörlighet, som en absolut utarbetad organism ovilkorligen fordrar for att åter få lif i sig. T slället för att arbetskraftens normala vidmakthållande skall bestämma gränsen för arbetsdagen, så bestämmes här tvärtom gränsen för arbetarnes hvi-lotid genom det störsla möjliga dagliga uppbjudande af arbetskraft, hur sjukligt, våldsamt och påkostande det än må vara. Kapitalet frågar icke efter arbetskraftens lifslängd. Hvad det frågar efter är endast och allenast huru stort maximum af arbetskraft, som kan utvecklas under en arbetsdag. Och kapitalet når sitt mål på bekostnad af arbetskraftens varaktighet, alldeles som en sniken jordbrukare erhåller stegrad afkastning af sin jord, om han vill suga ut den och offra dess framtida fruktbarhet.

Dou kapitalistiska produktionen, som väsentligen är produktion af vinst åt kapitalet, hvilket uppsuger

arbetsafkastning, utan att lemna ersättning

kapitalisterna sä förtvifladt hållit och hilla emot arbetstidens förkortning. Under för öfrigt lika förhållanden betyder ju en sådan ändring for dem en minskning af det gratisarbete arbetarne lemna dem, och hvarpå hela deras vinst beror.

ÖJv. anm.4

derför (jemf. foregående not! Öfv. anm.), åstadkommer sålunda genom att förlänga arbetsdagen icke blott förslappning af den menskliga arbetskraften, som beröfvas de normala moraliska och fysiska förutsättningarna för sin utveckling och verksamhet, Den gör rent af att arbetskraften i förtid utfömmes och förstöres. Den förlänger arbetarens produktionstid cn viss tid bortåt, men detta sker till det pris, att hans hela lifstid förkortas.

Arbetskraftens värde omfattar emellertid äfven värdet af de varor, hvilka erfordras för arbetarens reproduktion eller med andra ord for arbetareklassens fortplantning. Då sålunda den naturvidriga förlängning af arbetsdagen, som kapitalet måste sträfva till i sitt omättliga begär efter mera arbete att slå mynt af, medför en förkortning af den enskilde arbetarens lifslängd och dermed äfven af varaktigheten af hans arbetskraft, så behöfves det raskare ersättning i de utslitnas ställe. Det uppstår sålunda större slitningskostnader i arbetskraftens reproduktion, liksom ju det värde, som dagligen behöfver reproduceras för att hålla en maskin i stånd, är större ju fortare den slites. Kapitalet kunde sålunda tyckas vara genom sitt eget intresse hänvisadt till en normalarbetsdag.

En närmare undersökning visar dock, att så ingalunda åtminstone ur denna synpunkt är förhållandet. Låt oss först so till hur saken ställer sig, der slafveriet herrskar. Slafegaren köper sig en arbetare, liksom han köper sig en häsL Dör slafven, så förlorar han ett kapital, som måste ersättas genom nytt uppköp på slafmarknaden. Men, som Cairns säger, "det må vara sant att Georgiens risfält och Mississippis sumpmarker verka, oemotståndligt sora ödet, förstörande på den mensküga organismen ; men5

ändå är denna förödelse af menniskolif icke så stor, att den icke kan ersättas från de öfverfylda slaf-marknaderna i Virginien och Kentucky. De ekonomiska hänsyn, hvilka kunde tyckas lemna ett slags säkerhet för en mensklig behandling af slafvarne, så till vida som herrarnes intresse ju skulle ligga i slafvarnes bevarande, — dessa hänsyn förvandlas, då en gång en slafhandel kommit till stånd, alldeles till raka motsatsen, till skäl för det hänsynslösaste utarbetande af slafvarne. Ty så snart luckorna kunna fyllas genom tillförsel från andra neger-marknader, så kommer vigten mindre att ligga på att en slafs lif räcker länge, än på att det är pro-duktift, medan det varar. Det är derför en grundregel för slaf hushållning i alla länder, dit slafvar införas, att den bästa ekonomin består i att på kortast möjliga tid pressa den största möjliga massa arbetskraft ur d3 menskliga lastdjuren. I synnerhet i en tropisk kultur, der den årliga afkastningen af en plantage ofta kan uppgå till lika mycket som hela det kapital, som derpå blifvit nedlagdt, offras negrernas lif på det hänsynslösaste sätt. Vestindien^ jordbruk, som sedan århundraden varit en vagga för fabelaktiga rikedomar, har slukat millioner af den afrikanska racens barn. Nu till dags är det på Cuba, hvars afkastning räknas i millioner och hvars plantageegare äro små furstar, som vi finna att en stor del af slafklassen, fiånsedt att den alltid får nöja sig med den eländigaste föda och det tyngsta, aldrig afbrutna arbete, hvarje år direkt förstöres genom den långsamma tortyr, som ligger i öfverar-bete och brist på sömn och hvila."

Nåväl, ändra namnen; är det icke då om dig sjelf samma sannsaga kan berättas! Lä? i stället för slafmarknad: arbetsmarknad, i stället för Kentucky6

och Virginien: Irland samt äkerbruksdislrikten i England, Skottland och Wales, och i stället for ka: Tyskland*)! Londons bageriarhetare decimeras fruktansvärdt genom det helsoförstörande och öfver-ansträngande arbetet, men lika fullt är ju denna gren af arbetsmarknaden städse fyld med tyskar och andra dödskandidater. Fajansfabrikationen är som man vet en af de industrigrenar, som hastigast slukar sina arbetare. Saknas det derför folk, som vill egna sig deråt? Josiah Wedgwood, grundläggaren af den moderna fajansindustrien, hvilken sjelf börjado som arbetare, förklarade 1785 inför underhuset, att hela manufakturen sysselsatte 15—20,000 personer. Ar 1861 uppgick deremot befolkn;ngen endast i de städer i Storbritannien, hvilka lefde på denna industri, till

öfver 100,000 personer. — "Bomullsindustrin är 90 år gammal, yttrade Ferrand i underhuset 1863, men under denna tre generationer långa tid härden slukat nio generationer bomullsarbetare". Det oaktadt visade arbetsmarknaden under enstaka perioder af feberaktig utveckling betänkliga luckor. Så var det t. ex. 1834. Men herrar fabrikanter föreslogo faüigdiRtriklens förestândare att sända "öfverbefolkningen" från åkerbruksdislrikten till Nordengland, och tillade att de sjelfva, fabrikanterna, der skulle "absorbera och förbruka den". Detta var deras egna ord. "Agenter sändes nu till Manchester med

*) I stället för dessa jemförelse, soin gälla verldsmarknaden i allmänhet och England i synnerhet, böra vi här ej ha svårt att. finna sådana, som passa särskildt för våra förhållanden Man (iinke t. ex. på hur vår utvandrande arbetarbefolkning från de södra provinserna i Danmark och Tyskland spelar negerslafvar rol, eller hur arbetare från landsbygden, och särskildt från våra magraste landskap, öf-versvämma städerna. Öfv. anm.vederbörande fattigvårdstjenstemäns begifva ml 0 Listor på åkerbruksarbetare uppgjordos och tillstäl-des dessa agenter. Fabrikanterna infunno sig på dessas kommissionskontor och valdo ut hvad som passade dem, hvarefter familjerna] skickades efter från södra England. Dessa menniskolaster sändes i väg, försedda med etiketter som andra kollis, per kanalbåt eller lastvagn — somliga ströfvade fram till fots, och många, som kommit vilse, irrade halfför-hungrade kring i manufakturdistrikten. Detta utvecklade sig till en hel handelsgren. Undei huset kaa väl knappast tro det, men faktiskt är. att denna regelbundna handel, detta schackrande i menniskokött fortfor, och folk köptes af Manchester-agenterna och såldes till Manchester-fabrikanterna lika regelbundet som negrer till sydstaternas boniulls-plantageegare" ... Och 18(50 upprepades liknande scener. Ja, en deputation af fabrikanter vände sig till presidenten i rikskollogiet för fattigvården med anhållan att han åter måtte tillåta dem att få använda fattighusbarn på sina fabriker.

Kapitalisternas erfarenhet visar i allmänhet e;i ständig öfverbefolkning, d. v. s. öfverbefolkning i forhållande till kapitalets ögonblickliga behof att förränta sig, men strömmen af denna öfverbefolkning utgöres af generationer, hvilka lefva under ogyn-samma, förhållanden och derför hastigt förbrukas, snabbt tränga undan hvarandra och så att säga plockas omogna. A andra sidan visar erfarenheten för den förnuftige iakttagaren huru haätigt och djupt sjelfva folkets lifskraft blifvit an frätt af den kapitalistiska produktionen, oaktadt denna, historiskt taladt, alldeles nyss framträdt på skådeplatsen. Den industriella befolkningens urartande hejdas ondast något derigenom, att nya, kärnsunda elementer från8

landsbygden oupphörligt tillföras. Men till och mod land (arbetarnes lifskraft börjar att försvagas, oaktadt ien friska luft, de få inandas, och trots att det naturliga urvalets lag, som så allsmäktigt herrskar bland dem, endast låter de kraftigaste individerna uppnå mogen ålder. Kapitalet, som har så "goda skäl" att förneka de lidanden, som arbetarne rundt omkring det måste utstå, tar i praktiken lika litet eller lika myckel hänsyn till att menniskosläglet för framtiden fysiskt förstöres och slutligen ohjelpligt kommor i utdöende, som till att möjligen jorden i en framtid kan komma att falla in i solen. Vid hvarje aktiesvindleri vet en hvar att ovädret en gång måste bryta löst, men en hvar hoppas att det skall gå ut öfver grannen, sedan han sjelf liåfvat in guldregnet och bragt sitt på det torra. Efter mig syndafloden! är hvarje kapitalists och hvarje kapitalistnations valspråk. Kapitalet är derför städse hänsynslöst' gent emot arbetarens helsa och lif, om det icke (jenom samhället tvingas till hänsyn. Sjelfva Times skref i Oktober 1861: "Fastäa vårt folks helsa är ett så vigtigt element af iiationens kapital, befara vi att vi måste medgifva, att kapitalisterna alldeles icke äro lämpliga ott vårda och bevara denna skatt. Hänsyn till arbetarnes helsa har blifvit kapitalisterna påtvun-gen utifrån". — I det stora hela beror for öfrigt huruvida denna hänsyn visas icke af de enskilde kapitalisternas goda eller bristande vilja. Den fria konkurrensen gör de för den kapitalistiska produktionen gällande lagarne verksamma som yttre tvångslagar gent emot den enskilds kapitalisten. Så finna vi t. ex. att, i början pu 1863, 26 firmor, egare af betydande fajansfabriker i Staffordshire, pefilio-nera om hvad motståndarne kalla "statens våldsamma inblandning". "Konkurrensen med andra kapi-9

talister", skrifva de, tillåter dem ingen "frivillig" inskränkning i barnens arbetstid o. s. v. "Hur mycket vi än beklaga de angifna missförhållandena, skulle det vara ogörligt att förekomma dem genom någon slags öfverenskommelse fabrikanterna emellan ... Vi hafva derför kommit till den öfvertygelsen, att en tvångslag är nödvändig".

II.

Arbetstiden i England under föregående århundraden, före storindustrien. — Lagstiftnings försök att förlänga arbetstiden. — Försvar för och angrepp mot arbetarnes fritider. — uIdeal-arbetshuset" och fabriken.

Fastställandet af en normalarbetsdag är resultatet af en månghundraårig kamp mellan kapitalister och arbetare. Historien om denna kamp har dock att uppvisa tvenne hvarandra motsatta strömningar. Man jemföre t. ex. vår tids engelska fabrikslagstiftning med de engelsks arbetarstatulerna från 14:de och ända långt in i 18:de århundradet. Medan den moderna fabrikslagen förkortar arbetsdagen söka dessa statuter att förlänga den. Men i alla fall synas kapitalets anspråk under dess embryotillstånd, då det håller på att bli till, och derför behöfver tillförsäkra sig uppsugningsrätt till ett visst kvantum öfverarbele genom statsmaktens tillhjelp, icke blott genom de ekonomiska förhållandenas tvingande makt, — dessa anspråk synas helt beskedliga, om man jemför dem med de eftergifter det under sin10

mannaålder knotande och motsträfvigt måste göra. Det åtgår århundraden innan den "frie" arbetaren i följd af det kapitalistiska produktionssättets utveckling frivilligt går in på, d. v. s. samhälleligt blir tvungen, att mot priset af sitt vanliga lifmppehälle sälja hela den tid af sitt lif, då han kan vara verksam, ja sjelfva sin arbetsförmåga, sin förstfodslorätt för en grynvälling. Det är derför naturligt att don iörlängning af arbetsdagen, som kapitalet med statens tillhjelp från midten af 14:de till slutet afl7:de århundradet söker påtvinga den fullvuxne arbetaren, ungefär skall sammanfalla med de skrankor för arbetstiden, som under senare hälften af 19:de århundradet här och der genom statens försorg uppdragas för att hindra barnablods användning till kapitalbildning. livad som nu t. ex. i slaton Massachusetts, ända till sanaste tid den friaste af d-en Nordamerikanska republikens stater, blifvit proklameradt som af staten bestämd gräns för arb3te af barn under 12 år, det var i England ännu i midten af 17:de århundradet den normala arbetsdagen för kärnfriska handtverkare, grofbygda jordbruksarbetare och jättestarka grofsmeder!

Det förslå arbetarestatulet (Slatute af Labourers, 1349) hade till omedelbar förevändning (icke till orsak, ty lagstiftningen fortgår sedan i denna riktning genom århundraden ulan någon förändring) den stora pest, som decimerade befolkningen, så att, som ön tory-författare säger, "svårigheten att få arbetare att arbeta till resonnabla priser (d. v. s. priser, som lemnade åt deras användare ett resonnabelt kvantum öfverarbete) blef alldeles odräglig." "Resonnabla" arbetslöner dikterades derför genom tvångslagar, och äfvenså arbetsdagens gränser. Den sista punkten, som här ensamt intresserar oss, är upprepad i sia-11

tutet af 1496. Arbetsdagen for alla handtverkare och jordbruksarbetare från Mars till September skalle då — något som likväl aldrig genomfördes — räcka fi ån kl. 5 på morgonen till mellan 7 och 8 på aftonen, men till måltidstimmarne äro anslagna 1 timme for frukost, lVa för middag och 1 a för aftonvard, således precist dubbelt så mycket som i nu gällande fabrikslag. Under vintern skulle arbetas från 5 på morgonen till mörkret, men med samma afbrott. Ett statut från drottning Elisabeths tid, af 1562, för alla arbetare, "som tingats lor lön per dag eller vecka", lemnar arbetsdagens längd orörd, men söker inskränka måltidstimmarne till 27a timme under sommaren och 2 under vintern. För hvarje timmes bortovaro skulle pliglas i vårt mynt ungefär 9 öre. I verkligheten förblef dock förhållandet långt gynsammare för arbetaren än på papperet. Den politiska ekonomins fader och på sätt och vis statistikens grundläggare, William Petty, säger i en skrift, som han offentliggjorde 1672: "Arbetarne arbeta dagligen 10 timmar och intaga 20 måltider i veckan, tre (lagligen under arbelsdagarne och två om söndagarne, hvaraf man klarligen ser att, om de ville fasta om fredagsaftnarne, och äta middag på halfannan timme i stället för alt som nu använda två timmar, så skulle skatton i fråga kunna uppbringas." Hade icke kapitalistekonomen dr Andrew Ure rätt att skräna om tolf-timmars-lagen af 1833 som en återgång till de mörka tidsåldrarna? Och hur det ännu i slutet af 17:de århundradet stod till med barn-arbetot, framgår al följande klagan: "Vår ungdom här i England gör ingenting alls ända till den tid de bli lärlingar, och då behöfva de naturligtvis lång tid — sju år — för att utbilda sig till fullkomliga handtverkare." Tyskland deremot berömmes, eme-12

dän barnen der ända från vaggan "uppfostras åtminstone till någon sysselsättning".

Aunu under större delen af 18:de århundradet, ända till tidpunkten för storindustrins framträdande, lyckades det icke kapitalet att i England genom betalning för värdet af en veckas arbetskraft bemäktiga sig arbetarens hela vecka; jordbruksarbetarne utgöra dock ett undantag. Arbetarne funno icke den omständigheten, att de kunde lefva en hel vecka på fyra dagars lön, utgöra någon tillräcklig orsak att äfven arbeta de två återstående dagarne för kapitalisterna. Ett parti bland Englands nationalekonomer angrep i kapitalets tjenst på det ursinnigaste detta arbetarnes egensinne, ett annat parti åter försvarade arbetarne. Låt oss t. ex. höra polemiken mellan Postlethwaithe, författare till ett då berömdt handelslexikon, och den anonyme författaren till skriften: "Essay ön Trade and Commerce."

Postlethwaithe säger bl. a.: "Jag kan icke afsluta dessa få anmärkningar utan att taga notis om det triviala påstående, som man allt för ofta får höra, att om arbetaren på fem dagar kan förtjena nog för att lefva, så vill han icke arbeta fulla sex dagar. Deraf sluter man att det är nödvändigt att fördyra äfven de oumbärligaste lifsförnödenheter genom skatter eller på annat sätt, for att tvinga handtverkaren och manufakturarbetaren till oaflåtligt arbete under sex dagar i veckan. Jag måste bedja om tillstånd att få vara af annan mening än dessa stora politici, hvilka träda upp lör detta konungarikes arbetarbefolknings beständiga slafveri; de glömma ordspråket: att ha för lit-st ledigt gör menniskor dumma. Äro icke engelsmännen med skäl stolta öfver sina handtverkares och arbetares genialitet och smak, som hittills förskaffat de britiska varorna allmänt13

rykte och förtroende? Hvilken omständighet ha vi att tacka för detta? Sannolikt intet annat än det sätt och vis, hvarpå vårt arbotsfolk vet att förströ sig efter sitt eget hufvud. Vore de tvungna att arbeta hela året igenom, veckans alla sex dagar, under ständigt upprepande af samma sysselsättning, skulle det säkerligen förslöa deras genialitet och göra dem tröga och dumma i stället för glada och händiga. Och skulle icke våra arbetare i följd af sådant evigt slafveri förlora i stället för behålla sill rykte? Hurudan konstskicklighet skulle vi väl kunna vänta af sådana hårdt jagade djur ? ... Och hvarför skulle icKe den större genialiteten, energin och hiindigheten hos våra handtverkare och manufakturarbetare härflyla af den frihet, hvarmed de förströ sig som dem bäst synes? Jag hoppas alt de aldrig skola förlora vare sig dessa företrädesrättigheter, eller del goda lif, hvaraf både deras arbetsduglighet och deras mod kommer!"

Härpå svarar författaren till "Essay ön Trade and Commerce :u

"Om det anses for en gudomlig inrättning att hvila den sjunde dagen i veckan, så ligger häri att de andra veckodagarne äro till för arbetet (han menar för kapitalet, som man straxt skall få se), och det kan icke kallas grymt alt framtvinga lydnad för detta guds bud... Att menniskan i allmänhet af naturen är böjd för bekvämlighet och tröghet, derom ha vi en bedröflig erfarenhet beträffande vår manufakturpöbel, som i medeltal icke arbetar mor än fyra dagar i veckan, annat än i den händelse att lifs-medlen fördyrats... Antag att en bushel hvete representerar en arbetares alla lifsmedel och kostar 5 shilling och att arbetaren dagligen förtjenar 1 shilling på sitt arbete. I så fall behöfver han blott14

arbeta 5 dagar i veckan, och om busheln kostar 4 shilling endast 4 dagar ... Men då nu arbetslönen här i riket står vida högre, jemförd medlifsmedels-prisen, så eger manufakturarbetaren efter att ha arbetat i 4 dagar ett penningöfverskott, hvarmed han lefver flott under resten af veckan ... Jag hoppas nu hafva sagt nog för att klargöra alt måltligt arbete under sex dagar i veckan icke är något slafveri. Våra jordbruksarbetare hafva det så ställdti och efter allt hvad man kan döma äro de de lyckligaste bland arbetare (på annat ställe i samma bok ger författaren deremot en högst bedröflig skildring af dessas "lycka" : do kunna icke lofva sämre än de göra, heter det der). Äfven holländarne göra detta i sina manufakturer och tyckas dock vara ett mycket lyckligt folk. Fransmännen göra det också, för så vidt icke deras helgdagar komma i vägen ... Men vår manufakiurpöbel har fått den fixa idén i sitt hufvud, att de som födda engelsmän haf va något privilegium på att vara friare och oafhängiga™ än arbötarebefolkningen i hvilket som helst annat land i Europa. Denna idé kan väl vara till någon nytta så till vida, som den inverkar på våra soldators tapperhet; men ju mindre manufakturarbetarne hafva deraf, desto bättre for dem själfva och för staten. Arbetare borde aldrig anse sig för oafhängiga af sina öfverordnade... Det är utomordentligt farligt att kurtisera mobben i en handelsstat som vår, der kanske sju åttondedelar af hela

befolkningen är folk med ringa eller ingen egendom ... Kuren blir icke fullständig förr än våra arbetare bekväma sig att arbeta fi dagar för samma betalning, som de nu få för 4".

För detta vackra ändamål, och vidare som det heter "till utrotande af lättja, utsväfningar och ro-15

mantiskt friketssväTmori", äfvensom "till minskning af fattigskatten, befordrande af det industriella lifvet och nedtryckande af arbetsprisen i manufakturerna" föreslår då donne kapitalets trogne riddare det radikala medlet, att i "mönsterarbetshus" inspärra sådana arbetare, hvilka hemfalla åt den allmänna välgörenheten, alla fattiga med ett ord. "Ett sådant mönsterarbetshus måste göras till "en fasans boning", och icke till något slags asyl för de fattiga, der de bara få fullt upp mod mat, bli varmt och snyggt klädda och få myckel litet alt göra." Nej, i detta mönsterarbetshus "skola de fattiga arbeta 14 limmar om dagen, dock med afdrag for måltiderna, så att det återstår fulla 12 arbetstimmar."

Tolf timmar om dagen i "mönster-arbetshuset," i "fasans boning" af 1770! Och sextiotre år derefter, 1833, då engelska parlamentet nedsatte arbetstiden i fyra fabrikationsgrenar for barn mellan 13 och 18 års ålder till fulla 12 arbetstimmar, jemrades det 8cm hade den engelska industrins yttersta dag inbrutit! År 1852, när L. Bonaparte sökte få fast fot lios bourgeoisien genom att. rubba den lagligt fasl-städa arbetsdagen, ljöd det som från en mun från den franska arbetarebefolkningen: lagen, som nedsätter arbetstiden till 12 timmar, är det enda goda, som återstår oss af republikens lagstiftning*)! I Zürich har arbetet för barn öfver 10 år blifvit inskränkt till 12 timmar; i Aargau reducerades 1862 arbetstiden förbarirmel-lan 12 och 16 år. Belgien åter står äfven mtd hänsyn till arbetsdagens reglering som bourgeoisi-mönster-

*) Den franska 12-timmars-lagen af d. 5 sept. 1850, en försämrad upplaga af provisoriska regeringens dekrci af 2 mars 1848, omfattar alla verkstäder och fabriker utan undantag. Före denna lag var arbetsdagen oinskränkt i Frankrike. Den uppgick i fabrikerna till 14, 15 timmar, ia ännu mera.16

staf. Lörd Howard de Welden, engelsk fullmäktig i Brüssel, berättar d. 12 maj 1862: "Ministern Ro-gier uppgaf för mig att hvarken någon allmän lag eller lokalbestämmelser i något afseende inskränka barnarbetet, att regeringen dock under de senaste 3 åren hvarje session umgåtts med tanken att framlägga tor kamrarne ett lagförslag i ämnet, men att hon alltid fann ett oöfvervinneligt hinder i den svartsjuka ångest, som rådde mot hvarje lagstiftning, som stod i strid med grundsatsen om arbetets fullkomliga frihet."*)

Den fasans boning för de fattiga, hvarom kapitalistsjälen drömde 1770, reste sig få år senare som ett jättestort "arbetshus" för manufakturarbetaren sjelf. Den kallades fabrik. Och denna gång bleknade idealet bredvid verkligheten.

ra.

Storindustrins inflytande på normalarbetsdagen. — Arbetarne börja göra motstånd. — Den första normalarbetsdagen i engelska fabrikslagen af 1833. — Skälen Ull dess förbättrande 18-11; kvinnoarbetet får skydd.— Tio-timmars-dagen. — Fabrikanternas Upprorsförsök mot lagen. — Arbetareford,ringaman definitiva seger; 1850 års fabrikslag. — Skyddets utsträckning till nya industrigrenar.

Sedan kapitalet användt århundraden för att utsträcka arbetsdagen till dess normala maximigränser och sedan utöfver dessa ända fram till den naturli-

*) Rörande fabrikslagstiftningens senare utveckling i Schweiz och Österrike, jemför tillägget. Beträffande Belgien torde del ännu vara i friskt minne, hvart grundsatsen om "arbetets frihet" der slutligen ledt de till förtviflans raseri17

ga dagens gräns, 12 timmar, följde nu, sedan storindustrin födts i sista tredjedelen at' det 18:de århundradet, en lavinaktigt våldsam och hejdlös öfversvämning af alla gränser. Alla skrankor af sed eller natur, ålder eller kön, dag eller natt, brötos ned. Till ocli med begreppen dag och natt, hvilka tagits simpelt och enkelt i de gamla statuten, utplånades till den grad, att en engelsk domare ännu 1860 måste anlita verklig salomonisk vishet för att kunna med rättslig giltighet afgöra hvad dag och natt var. Kapitalet firade fullständiga orgier.

Så snart den af produktionslarmet öfverröstade arbetareklassen åter kom någorlunda till besinning, började den göra motstånd, först och främst i storindustrins fädernesland, England. Under tre årtionden stannade likväl de medgifvanden, som arbetarne tilltrotsade sig, endastpå papperet. Parlamentet utfärdade från 1802 till 1833 hela 5 arbetslagar, men var nog illistigt att icke anslå ett enda öre till deras sättande i verket, till den nödiga tjenstemannaper-sonalen o. s. v. De förblefvo en död bokstaf. "Faktum är att före 1833 års lag barn och unga personer sletos ut med arbete hur det bäst passade sig, hela natten, hela dagen eller både dag och natt", säges det i en fabriks-inspektörs berättelse 1860 — I Frankrike var det for öfrigt på samma sätt. Det är ytterst betecknande för "borgare-konungen" Ludvig Filips tid, att den enda då utfärdade fabriks-

bragta fabri ksslafvarne. Ännu 21 àr cfler del här omnämda minisloriella uttalandet har ingen af de liberala eller klerikala regeringar, som efterträdt hvarandra i detta mönsterland, kunnat förmå sig alt röra ett tinger för arbetarnes skydd mot kapilalistutsugningen ; man kan endast hoppas att lexan denna gång var tillräckligt allvarsam för att bli förstådd.

Öjv. anm.

lag, rörande barnarbete, oaktadt den medgaf många undantag, aldrig bragtes till tillämpning!

Först ifrån fabrikslagen af 183H — omfattade bomulls-, ylle-, linne- och sidenfabriker — daterar sig en normalarbetsdag för den moderna industrin. Och ingenting är mera betecknande för hvars andas barn kapitalet är än den engelska fabrikslagstiftningens

historia från 1833 till 1864!

* *

*

Lagen af 1833 förklarar att "den vanliga fabriks-arbetsdagen skall börja kl. J/a6 på morgonen och sluta kl. y*9 på aftonen, och inom dessa gränser, en tidrymd af 15 timmar, är det lagligt att hvilken tid som helst under dagen sysselsätta "unga personer" (d. v. s. personer mellan 13 och 18 år), förutsatt att en och samma unga person icke arbetar mer än 12 timmar på en och samma dag, med undantag af vissa, särskildt förutsedda fall." På annat ställe i lagen bestämmes, "att under hvarje dags lopp åtminstone V/t timmme skola medgifvas hvarje sådan person till måltider." Användandet af barn under 9 år. förbjöds, utom i vissa fall, till hvilka jag längre fram återkommer, och för barn mellan 9 och 13 år inskränktes arbetet till 8 timmar om dagen. Nattarbete, det vill enligt denna lag säga arbete mellan Va9 på kvällen och Va6 på morgonen, förbjöds för alla personer mellan 9 och 18 år.

Det var emellertid så långt ifrån att lags titlarne ville antasta kapitalets frihet alt utsuga de fullvuxna arbetarne, eller som de kallade det "arbetets frihet", att de tvärtom hittade på ett särskildt system för att förebygga sådana hårresande följder af fabrikslagen.19

"Det onda med fabriksystemet, så som det t. n. är inrättadt", heter det i utskottsrapporten 1833, "ligger egentligen deri, att det gör det nödvändigt att utsträcka barnarbetet fullkomligt lika långt som de fullvuxnas arbetsdag. Det enda botemedlet mot detta onda, utan inskränkning i de fullvuxnas arbete, hvilket skulle medföra ett större ondt än det man önskar förebygga, är systemet att använda dubbla uppsättningar barn "under namn af "relais-system" (re-lay belydør på engelska hästombyte vid gästgifvar-gårdarna). Nu sattes också delta förslag i verket, så atl t. ex. från V-'6 f. m. till l/A e. m. arbetade ett antal barn mellan 9 och 13 år, och en annan barnskara spändes för kl. J/i2 e. m. för att hålla på till Va9 o. s. v.

Till belöning för atl herrar fabrikanter på det fräckaste sätt lemnat utan afseende alla lagar, som under de senaste 22 åren utfärdats om barnarbete, sockrades nu till på köpet pillret åt dem. Parlamentet bestämde att efter den 1 mars 1834 inga barn under 11 år, efter samma dag 1835 inga under 12 år, och först ännu ett år senare inga barn under 13 år finge arbeta längre tid än 8 timmar om dagen i en fabrik! Denna mot kapitalet så skonsamma "liberalism" var så mycket mera värd erkännande, som Londons mest framstående fattigläkare inför parlamentet

förklarat att det var farligt att dröja med att skydda barnen! Samma "reformerade" parlament, som af ömhet för hrr fabrikanter ännu under åratal fasthöll barn under 13 år i det helvete, som hette fabriksarbete 72 timmar i veckan, förbjöd deremot i slafemancipationslagen, som också meddelade friheten droppvis, med ett slag plantageegarne att hålla sina slafvar till arbete mer än 45 timmar i veckan!

Kapitalet var emellertid ingalunda tillfredställdt, utan började en larmande agitation, som varade i20

flera år. Den riktade sig hufvudsakligen mot de åldersgränser, som uppdragits för hvad lagen kallade "barn", och för hvilka arbete mer än 8 timmar var förbjudet och i stället ett visst skoltvång infördt. Enligt kapitalisternas begrepp om menniskan upphörde barnaåldern vid 10 eller på sin höjd 11 år. Ju närmare den tid kom, då fabrikslagen till fullo skulle sättas i verket, det ödesdigra året 1836, desto vildare rasade fabrikantpöbeln. Den lyckades verkligen till den grad skrämma regeringea, att denna 1835 föreslog att nedflytta barnaåldersgränsen från 13 till 12 år. Men häremst reste sig arbetare-massornas hotande påtryckning, och underhuset vågade icke gå tillbaka. Det vägrade att kasta 13-åringar längre än 8 timmar om dagen under kapitalets juggernauts-vagn, och lagen af 1833 trädde oförändrad i kraft och förblef orörd till 1844.

Under det årtionde, hvari denna lag reglerar fabriksarbetet, äro fabriksinspektörernas officiella berättelser öfverfylda af klagomål öfver omöjligheten att bringa den till utförande. Lagen af 1833 gaf riddarne af kapitalet full frihet att under de femton timmarne mellan lliQ f. m. och VaÖ e. m. när som helst låta hvarje "ung person" och hvarje "barn" börja, afbryta och sluta sitt 12- eller 8-timmars arbete, äfvensom att anvisa olika måltidstimmar åt de olika arbetarne. Herrar kapitalister hittade då snart på ett nytt "relais-system", som gick ut på att icke byta ut arbetshästarne vid bestämda stationer, utan spänna för de samma på nytt, fast på annat hålL Vi skola nu icke uppehålla oss vid detta präktiga system, då vi längre fram fä återkomma till det;21

men ?å mycket är redan klart vid första blicken på det, att det upphäfde hela fabrikslagen både till andan och bokstafven. Hur skulle fabriksinspektörerna kunna tvinga fabrikanterna att hålla sig inom den lagbestämda arbetstiden och att medgifva den lagliga tiden för måltiderna, då bokföringen öfver hvarje barn eller ung person blef så invecklad? I en stor del af fabrikerna uppblomstrade också åter ostraffadt det gamla brutala ofoget. Fabriksinspektörerna visade vid en sammankomst med inrikesministern att hvarje kontroll var omöjligt under detta nypåfunna relaissystem.

Ställningen ändrades emellertid hastigt. Fa-briksarbetame gjorde, i synnerhet ofter 1838, tiotimmars-arbetsdagen till sin ekonomiska likasom "kartan*)" till sin politiska lösen. Äfven en del fabrikanter, hvilka ordnat om sitt arbete år 1833, öfversvämmade parlamentet med petitioner mot den "oärliga konkurrensen" från de falska bröder, hvilkas större fräckhet eller lyckligare lokala förhållanden möjliggjorde ett lagbrott. Härtill kom att, hur mycket än de enskilda fabrikanterna kunde vilja lemna den gamla rof girigheten fria tyglar, så föreskrefvo fabrikantklassens politiska målsmän och ledare ändrad hållning och ändradt språk gent emot arbetarne. De hade öppnat sitt fälttåg for afskaffande afspan-målstullarne och behöfde,för att segra arbetarnes hjelp! De lofvade derför att under frihandelns tusenåriga rike skulle icke blott de hembakade bröd.

*) De s. k. "karlislernas" förnämsta fordran var politisk rösträtt för folkets stora massa. Den "kartistiska" rörelsen, som isynnerhet var stark 1838—48, fick sitt namn efter en skrift "The peoples charter" (folkkartan, i motsats till den aristokratiska författningen, som hvilade på "Magna charla" af år 1215), hvari folkets fordringar framstäldes. Öfv. anm.22

kakorna bli dubbelt så stora, utan äfven tio-timmars-lagen bli anlagen. Så mycket mindre kunde de då motsätta sig mått och stog, hvilka endast afsàgo att göra 1833 års lag till sanning. Torypartiet slutligen, hotadt i sitt heligaste intresse, jordräntan, kunde icke med nog filantropisk afsky utfara mot sina fienders "skändliga lagbrott."

Så kom då tillägget till fabrikslagen af 7 juni 1844 till stånd, och trädde 10 september samma år i kraft. Der flyttas en ny grupp arbotare in bland de skyddade, nämligen kvinnor öfver 18 dr. De lik-stäldes i alla hänseenden med "unga personer", deras arbetstid nedsattes till 12 timmar, nattarbete förbjöds o. s. v. För första gången såg

sig sålunda lagstiftningen tvungen att direkt och officielt kontrollera äfven fullvuxnas arbete. I fabriksrapporten 1844—4t heter det ironiskt: "Vi ha icke fått kännedom om ett enda fall, då vuxna kvinnor skulle ha beklagat sig öfver detta ingrepp i deras rättigheter". — Arbetstiden för barn under 13 år nedsattes till ßVa, eller under vissa vilkor 7 timmar om dagen.

För att hindra missbruk med "det falska relais-systemet" föreskref lagen bl. a. följande vigtiga detaljbestämmelser: "Arbetsdagen skall för barn och unga personer räknas från den tid på morgonen, då något barn eller någon ung person börjat arbeta i fabriken". Så att om t. ex. A. börjar sitt arbete kl. 8 på morgonen och B. kl. 10, måste ändå B. sluta lika tidigt som A. Vidare: "Arbetsdagens början skall anges genom ett offentligt ur, t ex. närmaste jernvägsur, efter hvilket fabriksuret skall ställas. Fabrikanten skall i sin fabrik låta uppslå ett med stora stilar tryckt tillkännagifvande, hvari arbetsdagens början och slut äfvensom uppehållen äro angifna. Barn, hvilka börja sitt arbete före kl.23

12 middagen, få icke åter användas eftur kl. 1 e. m. Eftermiddagsgruppen barn måste sålunda vara andra än förmiddagsgruppen. De l'/a timmar, som äro anslagna till måltider, måste för alla skyddade arbetare förläggas till samma lider på dagen, och åtminstone 1 timme måste vara använd i måltidsraster före kl. 3 e. m. Barn, unga personer eller kvinnor få icke under någon måltid stanna i ett fabriksrum, dor någon arbetsprocess försiggår" o. 8. v.

Man ser att dessa minutiösa bestämmelser, hvilka så militäriskt och likformigt reglerade arbetets perioder, dees gränser, pauser m. m. efter klockslag, ingalunda voro produkter af parlamentarisk regleringssjuka. De utvecklade sig af sjelfva förhållandena såsom naturlagar för det moderna produktionssättet. Deras formulerande, officiella erkännande och proklamerande af staten voro resultat af långvariga klass-strider. En af deras närmaste följder var att i praktiken äfven de fullvuxna manliga fabriksarbetar-nes arbetsdag underkastades samma skrankor, emedan i de flesta produktionsprocesser samverkan af barn, unga personer och kvinnor med de fullvuxna männen är nödvändig. I det stora hela gälde derför under perioden 1844 —47 tolf-timmars-arbetsdagen allmänt i alla de industrigrenar, som voro underkastade fabrikslagstiftning.

Fabrikanterna gingo dock icke in på detta framsteg utan ett motsvarande steg tillbaka. På daras ansökan nedsatte underhuset minimiåldern för barn," som fingo sättas till arbete, från 9 till 8 år, för alt försäkra kapitalet om den "goda tillgång på fabriksbarn", som det efter både gudomlig och mensklig lag kunde göra anspråk på.24

Åren 1846 och 47 göra epok i Englands ekono-nomiska historia. Upphäfvandet af spanmålstullar-na, afskaffandet af tullar på bomull och andra råV ämnen, frihandeln förklarad för lagstiftningens led-stjerna! Korteligen, det tusenåriga riket stod för dörren. A andra sidan nådde under samma 'år kartiströrelsen och agitationen för tio-tim mars-lagen sin höjdpunkt. De funno bundsförvandter i de öller hämd fnysande torierna. Trols det fanatiska motståndet från frihandlarne, som nu efter segern, med Bright och Cobden i spetsen, bröto sitt löfte till arbetarne, gick den så länge eftersträfvade tio-timmars-lagen igenom i •parlamentet.

Den nya fabrikslagen af 8 juni 1847 slog fast att 1 juli 1847 en öfvergångsnedsältning af arbetstiden för alla "unga personer" (13—18 är) och ar-beterskor till 11 timmar skulle inträda, men från 1 maj 1848 skulle definilift blifva ön nedsättning till 10 limmar om dagen. För öfrigt var lagen blott ett tillägg till de föregående af 1833 och 1844.

Kapitalet började nu först ett fälttåg för all lagen icke skulle träda i kraft den 1 maj 1848. Och meningen var, alt arbetarne sjelfva skulle hjelpa till alt åter förstöra sitt eget verk, om hvars olämplighet erfarenheten skulle ha upplyst dem. Ögonblicket var väl valdt. Man måste komma ihåg, säger fabrikinspeklorernas berättelse, att till följd af den fruktansvärda krisen 1846—47 stor nöd herskade bland fabriksarbetarne, emedan en mängd fabriker endast arbetade kortare tid och andra alldeles stodo stilla. Ett betydligt an'al arbetare befann sig på grund häraf i det mest betryckta läge, och många voro djupt skuldsatta. Man kunde derför med tem-lig säkerhet antaga, alt de skulle föredraga den längre arbetstiden, för att godtgöra den gångna tidens25

förluster, möjligen afbetala sina skulder, eller lösa ut sina effekter från pantlånekontoren eller ersätta sålda

bohagsting eller skaffa sig sj'elfva eller sina familjer nya kläder." Fabrikanterna sökte stegra den naturliga verkan af dessa omständigheter genom en allmän lönenedsättning på 10%. Detta skedde så att säga för att inviga den nya frihandelsæran. Så töljde en ny nedsättning pä 8'/3 %> när arbetsdagen nedsattes till 11 timmar, och på dubbelt så mycket, när den minskades till 10 timmar. Öfverallt der omständigheterna på något vis medgåfvo det gjordes sålunda en lönenedsättning på åtminstone 25 °/o.

Under så gynsamma och förberedda utsigter började man agitationen bland arbetarne för återkallande af 1847 års lag. Intet medel försmåddes, hvarken bedrägeri, lockelser eller hotelser; men allt var förgäfves. Beträffande det halfva dussin petitioner, hvari arbetarne måste klaga öfver "huru den nya lagen förtryckte dem", förklarade petitionsun-dertecknarne sjelfva vid muntligt förhör, att underskrifterna voro dem aftvungna. "De voro nog förtryckta, men icke af fabrikslagen, utan af en annan." Då det sålunda icke lyckades fabrikanterna att fa arbetarne att tala som de foreskrefvo, så skriade de deremot sjelfva så mycket högre i arbetarnes namn i pressen och i parlamentet. De anklagade fabriksinspektörerna for att vara ett slags konventskommissarier, hvilka obarmhertigt offrade de olycklige arbetarne för sina verlsforbättraregriller. Men äfven denna manöver misslyckades. Fabriks-inspektorn Leonard Horner anstälde i egen person och genom sina under-inspeklorer talrika vittnesförhör i Lancashire's fabriker. Ungefär 70% af de arbetare, som hördes, förklarade sig för 10 timmar,26

ett vida mindre procenttal for 11 och en helt obetydlig minoritet för de gamla 12 timmarna.

En annan älsklig manöver var att låta de vuxna manliga arbetarne arbeta 12—15 timmar och sedan förklara detta faktum för det trognaste uttrycket för hvad proletarierna af hela sitt hjerta önskade. Men den "obarmhertige" fabriksinspektorn Leonard Horner var äfven här på sin post. De flesta, som arbetade öfvertid, förklarade att "de skulle långt föredraga att arbeta kortare tid för mindre lön, men de hade intet val; det fans så många arbetslösa, att frågan för dem stode så: antingen arbeta den längre tiden eller kastas på gatan".

Kapitalets första fälttåg hade misslyckats och lO-timmars-lagen trädde i kraft den 1 maj 1848. Men då hade emellertid kartistpartiets fiasko, fängslandet af dess ledare och förstörandet af dess organisation redan svårt skakat den engelska arbetare-klassens sjelfförtroende. Kort derpå verkade juni-insurrektionen i Paris och dess blodiga undertryckande, i England alldeles som på kontinenten, derhän att alla fraktioner af de herrskande klasserna, jordegare och kapitalister, börshajar och små krämare, protektionister och frihandlare, regering och opposition, prester och fritänkare, unga skökor och gamla nunnor, alla förenade sig under det gemensamma fältropet att egendomen, religionen, familjen och samhället vore i fara! Arbetareklassen blef öfverallt lyst i det stora bannet ooh betraktad som "misstänkt". Herrar fabrikanter behöfde derför inte längre genera sig. De började öppen revolt icke blott mot 10-timmars-lagen, utan mot hela den lagstiftning, som sedan 1833 i någon mån sökte tygla arbetskraftens "fria" utsugning. Det var ett slaf-hållare-uppror i miniatyr, som under mera än två år27

pågick med|cynisk hänsynslöshet och terroristisk energi, som utvecklades i så mycket rikligare mån, som den upproriska kapitalisten ju icke riskerade något annat än sina arbetares skinn.

För alt förstå det följande måste man erinra sig att fabriksakterna af 1833, 44 och 47 alla tro voro i gällande kraft, lör så vidt icke en senare upphäfde en föregåcndo; att ingen af dem inskränker arbetstiden for manliga arbetare öfver 18 år och allt sedan 1833 femton-timmars-periodon från Vu6 f. m. till Vü9 e. m. var den lagliga "dagen", under hvilken unga personer och kvinnor hade alt förrätta sitt först 12, sedan 10-timmars arbete.

Fabrikanterna började här och der med afskedande af en del, mången gång hälften, af de unga personer och arbeterskor, som de sysselsatte, och återinförde i stället det nästan öfvergifna nattarbetet för de fullvuxna, manliga arbetarne. Tio-timmars-lagen lemnade dem ingen annan utväg, förklarade de!

Deras andra steg rörde de lagbeslämda pauserna för måltiderna. Låt oss höra fabriksinspektörerna. "Sedan arbetstimmarnes antal nedsattes till 10 påstå fabrikanterna, fast de ännu icke praktiskt genomföra denna sin åsigt i dess sista konsekvenser, att om det t. ex. arbetas från kl. 9 f. m. till 7 e. m., så uppfylla de lagens föreskrifter genom att anslå en timme före kl. 9 och Va timme före kl. 7 till måltider. I några fall medgifva de 1 Va timme för

att äta middag, men hålla ändå på att de alls icke äro skyldiga att inrymma någon del af de 17a måltids-timmarne i de tio timmarne." Herrar fabrikanter påstodo alltså, att de ängsligt noggranna bestämmelserna om måltiderna i 1844 års lag endast gåfve arbetarne tillåtelse att äta och dricka före inträdet i28

och efter sedan de lemnat fabriken, det vill säga hemma hos sig! Och hvarför skulle det inte vara godt nog för arbetare att äta sin middag före kl. 9 på morgonen? Kron juristerna tolkade dock lagen annorlunda och bestämde att de föreskrifna måltiderna "måste intagas under pauserna i den verkliga arbetsdagen, och att det var olagligt att låta någon arbetare utan afbrott arbeta från kl. 9 f. m. till 7 e. m."

Efter dessa mera gemytliga demonstrationer inledde kapitalet sitt uppror med ett steg, som var i öfverenslämmelse med bokstafven i 1844 års lag, och sålunda var lagligt.

Lagen af 1844 förbjöd, som vi sett, att använda barn mellan 8 och 13 års ålder, hvilka varit i arbete före 12, efter kl. 1 e. m. Men den reglerade på intet sätt de ß1 ? timmarncs arbete för de barn, hvilkas arbetstid började kl. 12 middagen eller senare! Följden blef atl 8-åriga barn kunde, för att deras arbete skulle passa ihop med de fullvuxna, manliga arbetares, hvilka höllo på till kl. 7s9 e. m., få oafbrutet vara i sysselsättning i fabriken från kl. 2 e. m. till Vü9 ! Arbetare och fabriksinspektörer protesterade mot detta af hygieniska och moraliska skäl. Men kapitalet svarade med Shakspeares Shylock!

"Min gerning falle på mitt hufvud! Rätt

Begär jag blott: mitt vite, milt kontrakt!"

I sjelfva verket vore enligt statistiska uppgifter till underhuset d. 15 juli 1850 ej mindre än 3,742 barn i 275 fabriker underkastade denna praxis. Men härmed var det ännu icke nog. Kapitalets lodjursögon upp'äckte att 1844 års lag väl icke tillåter formiddagsarbete 5 timmar i sträck utan ett uppehåll på åtminstone 30 minuter för hvila, men att den icke föreskrifver någonting rörande eftermiddagsarbetet. Del fordrade och tilltrotsade sig derför den29

njutningen, att låta arbetarbarn icke blott stå vid, utan äfven hungra hela tiden från kl. 2 e. m. till lh 9.

Detta Shylockska fasthållande vid bokstafven i lagen af 1844, för så vidt denna reglerar barnarbetet, var emellertid en öfvergång till öppen revolt mot samma lag i hvad den bestämmer angående unga personers och kvinnors arbete. Man torde erinra sig att "det falska relais-systemets" afskaffande var hufvudändamålet med denna lag. Fabrikanterna inledde sitt uppror med den enkla förklaringen, att de delar af 1844 års lag, der godtycklig nyttjanderätt till unga personer cch kvinnor under godtyckligt valda kortare delar af 15-timmars-fabriksdagen förbjudes, hade varit "jemförelsevis oskadliga, så länge arbetstiden var faststäld till 12 timmar. Men under 10-timmars-regimen voro de en outhärdlig obillighet". De förklarade derför på det kyligaste vis för fabriksinspektörerna att de helt enkelt ämnade sätta sig öfver lagens bokstaf och på eget ansvar återinföra det gamla systemet. Detta gjorde de i de missledda arbetarnes eget intresse, "för att kunna betala dem högre löner." Detta var "det enda möjliga sättet att under 10-timmars-lagen kunna upprätthålla Storbritanniens industriella öfverlägsenhet. Det kunde nog vara litet svårt alt under relais-systemet upptäcka oregelbundenheler, men hvad belyddø det? Skall detta lands stora fabriksintresse behandlas som en underordnad sak för att spara fabriksinspektörer och deras medhjelpare en smula möda?"

Dessa grofva krokar beto naturligtvis inte. Fabriksinspektörerna anlade sak inför domstolarne. Men nu öfverhopades inrikesministern, sir George Grey, med en sådan massa fabri kantpetitioner, att han i ett cirkulär af 5 augusli 1848 föreskref inspektörerna, att "i allmänhet ioke anlägga sak derför att30

lagens bokstaf kränktes, så vida icke relais-syatemet bevisligen missbrukades till alt låta kvinnor och unga personer arbeta mer äu 10 timmar." Med stöd häraf tillät fabriksinspektör J. Stuart åter det s. k. allösningssystemet i hela Skottland, och der blomstrade det hastigt upp igen på det gamla sättet. Dd engelska fabriksinspektörerna förklarade deremot, att ministern icke egde någon diktatorisk rätt att sätta gällande lag ur kraft, och de fortforo att väcka åtal mot' de upproriske slafegarne.

Men hvartill tjenade alla åtal, då domstolarne, fredsdomarne i grefskapen, frikände? I dessa rätter sutto herrar fabrikanter till doms öfver sig sjelfva. Låt 09s ta ett exempel. En viss Eskrigge, bomulls-spinnare af firman Kershan, Leese & C:o, lade fram för fabriksinspektören i sitt distrikt ett schema till ett relais-system, som han ville införa i sin fabrik. Han fick afslag, och höll sig då till en början stilla. Men få månader derefter stod en individ vid namn Robinson, likaledeä bomullsspinnare, som var om inte Eskrigge8 Fredag åtminstone hans slägting, inför rätten i Stockport, derför att han infört precist den samma af Eskrigge påfunna relais-planen. I rätten sutto 4 domare, bland dem 3 bomullspinnare, och ordförande var den oundviklige hr Eskrigge sjelf. Eskrigge frikände nu Robinson och förklarade alt hvad som gick an för Robinson kunde också gå an för Eskrigge sjelf. Stödd på sitt eget rättsliga afgörande införde han derefter omedelbart systemet i sin egen fabrik! — Det är sant att redan dessa domstolars sammansättning var en öppen kränkning af lagen, som föreskref alt i frågor rörande fabrikslagstiftningen ingen egare till bomullspinneri eller väfnadsfabrik, och ej heller far, bror eller son till en sådan person, finge tjenstgöra som fredsdomare.31

Kronjuristerna förklarade visserligen fabrikanternas tolkning af 1844 års lag for ogiltig, men sam-hällsräddarne läto icke så lätt afspisa sig. Fabriksin-spektorn Leonard Horner skrifver: "Sedan jag genom 10 olika åtal" i 7 olika distrikt sökt få lagen respekterad och blott i ett enda fall vunnit understöd från domstolarne, anser jag fortsatta åtal Tör kringgående af lagen tjena till ingenting. Den del af lagen, som skrefs för att införa likhet i antalet arbetstimmar, existerar icke mer i Lancashire. Icke heller eger jag eller mina underordnade något som helst medel att försäkra oss om, att fabriker, der det s. k. relais-systemet råder, icke använda kvinnor eller unga personer längre än 10 timmar om dagen ... Redan i slutet af april 1849 hade 118 fabriker i mitt distrikt infört detta system, och deras antal ökas med förfärande hastighet. I regeln arbeta de nu 1372 timme, från kl. 6 f. m. till Va8 e. m.; i några fall dock 15 timmar, från 7a6 f. m. till Va 9 e. m." — Redan i december 1848 innehade Leonard Horner en förklaring, som underskrifvits af 65 fabrikanter och 20 fabriksuppsyningsmän, hvilka enhälligt gjorde gällande, att under detta relais-system ingen möjlighet fans för någon öfverordnad tillsyn att hindra hur långt utsträckt öfverarbete som helst. Än fingo samma barn och unga personer byta om från spinnrummet till väfnadsrummet o. s. v., än byttes de bort på 15 timmar från den ena fabriken till den andra. Hur skulle man kunna kontrollera ett system, "som missbrukar ordet aflösning till att blanda de arbetande som kort om hvarandra på oändligt många sätt och till att dagligen lör hvarje individ så förskjuta arbets- och rast-timmarne, att en viss fullständig uppsättning arbetare aldrig mer på en gång återfinnes på samma ställe!"32

Men alldeles frånsedt från öfverarbetet var detta s. k. relais-system verkligen en praktbloinma af kapitalistfantasien. Lät oss se litet närmare på dessa fabrikantschemata, som den "goda" pressen prisade som mönster på hvad "en lagom grad af sorgfällighet och metod kan uträtta." Arbetarpersonalen delades ofta i ända till 12 eller 14 olika grupper, hvilka åter sinsemellan ständigt bytte beståndsdelar. Under de femton timmar fabriksdagen räckte tog kapitalet arbetaren till sig än på en halftimme, än på en timme, och stötte derpå bort honom igen för att så på nytt draga honom till fabriken och stöta honom derifrån, och skjutsa honom fram och tillbaka under söndersplittrade tidsintervaller, utim att dock någonsin förlora honom ur sigte, till dess han slntligen fullgjort sina 10-timmars arbete. Som på en teater hade samma personer alt omvexlande uppträda i olika scener i de olika akterna. MeD liksom skådespelaren hela tiden ett stycke uppföres är bunden vil teatern, så voro nu arbetarne bundna vid fabriken under alla 15 timmarne, oberäknadt den lid, som åtgick för att gå dit och derifrån. Kast-tim-marne förvandlades härigenom till stunder af tvunget gå och slå dank, som dref den unge arbetaren till krogen och den unga arbeterskan till bordellen. Vid hvarje nytt påhitt som kapitalisten fann ut för att hålla sitt maskineri i gång 12 eller 15 limmar utan att öka arbetarpersonalen, lick arbetaren räkna ut någon ny oanvänd smula tid för att kasta i sig sin måltid. Då 10-timmars-agitationen pågick skriade fabrikanterna öfverljudt att arbetarepacket pe_ titionerade i förhoppning att få 12 timmars lön för 10 timmars arbete. Nu hade de vändt om medaljen. De betalade 10 timmars lön for 12 eller 15 timmars förfogande öfver arbetskraften Detta var pudelns33

kärna, det var fabrikanteditionen af 10-timmars-lagen! Ock ändå var det just dessa samma salvelsefulla, af menniskokärlek drypande frihandlare, som under fulla 10 års tid under agitationen mot span-målstullarne räknat

ut for arbetarne på öret och halföret, att då spanmålsinförseln blef fri skulle, med sådana hjelpmedel som den engelska industrien hade, 10 timmars arbete fullkomligt förslå för att ge kapitalisterna god profit.

Kronan på det tvååriga kapitalupproret sattes slutligen genom en dom af en bland Englands fyra högsta domstolar, Court of Exchequer, som d. 8 febr. 1850 i ett fall, som hänskjutits dit, fälde det utslag, att fabrikanterna visserligen handlade mot andan i 1844 års lag, men att denna lag sjelf innehöll vissa ord, som gjorde den meningslös.*) "Med detta utslag vj.r 10-tim mars-lagen afskaffad", har JFr. Engels med rätta skrifvit. En massa fabrikanter som hittills ändå ryggat tillbaka för att använda relais-systemet på kvinnor och unga personer, införde det nu med största ifver-

Men med denna kapitalets skenbart afgörande seger kom nu omslaget. Arbetarne hade hittills gjort visserligen oböjligt och dagligen förnyadt, men i alla fall passivt motstånd. Nu protesterade de högljudt på hotande folkmöten i Lancashire och Yorkshire. Hvad som kallats 10-timmars-lagen hade sålunda varit endast humbug och parlamentariskt

*) Det var samma "höga" domstol, som under amerikanska inbördeskriget upptäckte ett annat kryphål i lagen, hvarigenom lagen mot utrustning af kaparefartyg gjordes overksam.34

gyckelspel? Den hade då aldrig funnits i verkligheten? Fabriksinspektörerna sände enträgna varningar till regeringen att icke förakta klasshatet, som nu var drifvet till en otrolig höjd. En del af fabrikanterna sjelfva knotade öfver att "genom domstolarnes hvarandra motsägande utslag ett allt annat än normalt, rent af anarkiskt tillstånd rådde. Det eälde en lag i Yorkshire och en annan i Lancashire, ja, en lag i en socken af Lancashire och en annan omedelbart bredvid. Fabrikanterna i de stora städerna kunde kringgå lagen, men på landsorten fans icke tillräckligt godt om arbetskrafter för att använda relais-systemet och ännu mindre kunde man der tänka på att låta arbetarne flyttas från den ena fabriken till den andra, o. s. v." Och lika rätt till utsugning af arbetskraften är kapitalets första men-skorätt.

Under dessa omständigheter kom det till en kompromiss mellan fabrikanter och arbetare, som parlamentariskt beseglades i de nya tilläggsbestämmelserna till fabrikslagen af den 5 augusti 1850. Arbetsdagen för "unga personer och kvinnor" höjdes de första fem veckodagarne från 10 timmar till 10 men nedsattes för lördagen till 7 V» timme-Arbetet måste försiggå under tiden från kl. 6 f. m till kl. 6 e. m., med .1 Va timmes paus tor måltiderna, hvilka måste intagas samtidigt, och för öfrigt enligt bestämmelserna i 1844 års lag. Härmed var en gång för alla ett slut gjordt pä relaii-sgstemet. För barnarbetet gälde fortfarande 1844 års lag.

En klass fabrikanter visste äfven denna gång liksom förut att tillförsäkra sig särskildt privilegium på proletariatets barn. Det var sidenfabrikanterna. Ar 1833 hade de hotande skränat att "om man toge ifrån dem friheten att hålla barn af hvilken ålder som35

helst till arbete 10 timmar om dagen, så skulle de bli nödsakade att stänga sina fabriker". Det vore omöjligt för dem att köpa det antal barn de behöfde bland sådana, som voro öfver 13 år. De lyckades mycket riktigt afpressa parlamentet det privilegium de begärde. Förevändningen visade sig vid senare undersökning vara ren lögn, hvilket dock icke hindrade dem att under ett årtionde dagligen 10 timmar om dagen väfva siden af blodet på så små barn, att de måste ställas på stolar for att kunna förrätta sitt arbete. Lagen af 1844 "beröfvade" dem visserligen "friheten" att låta barn under 11 år slita längre än 6 1 a timmar om dagen, men tillförsäkrade dem i stället den företrädesrätten att få begagna barn mellan 11 och 13 år ända tilL 10 timmar dagligen, och borttog för dessas del det skoltvång, som andra fabriksbarn voro underkastade. Denna gång lydde forevändningen så här: "Den fina beskaffenheten af den väfnad, hvarmed de skulle sysselsättas, fordrade en fingerfärdighet, som endast kunde vinnas genom att tidigt inträda på fabriken". Barnen offrades sålunda totalt för fingerfärdighetens skull, alldeles som man i Sydryssland slagtar kreatur för att få huden och talgen af dem. Ändtligen blef 1850 detta privilegium inskränkttill två bestämda grenar inom sidenfabrikationen, men som skadeersättning för att kapitalet beröfvades sin "frihet", höjdes der arbetstiden för barn mellan 11 och 13 år till 10 1 s timme per dag. Förevändningen var: "arbetet är lättare på sidenfabrikerna än i andra fabriker, och icke alls så skadligt för helsan." Officiella läkareundersökningar visade sedan, att det förhöll sig alldeles tvärtom, och att

"dödlighetsprocenten i sidendistrikten i medeltal är alldeles ovanligt hög och för den kvinliga delen36

af befolkningen till och med högre än i Lancashires bomullsdistrikt". Trots att fabriksinspektörerna hvarje halfår upprepat sina protester häremot fortgår likväl detta ofog ännu i denna dag. — På tal om det allmänna helsotillståndet må här i korthet konstateras, att m stor förbättring inträdt hos den del af arbetarebefolkningen, som står under fabrikslagarne. Alla läkares uppgifter stämma öfverens härutinnan, och personliga iakttagelser under olika perioder ha äfven bidragit att öfvertyga mig härom. Det oaktadt förete ännu alltjemt fabriksdistrikten, äfven frånsedt den ofantliga dödligheten bland barn under första lefnadsåret, enligt den officiella statistiken vida sämre siffror än "åkerbruksdistrikt med normalt helsotillstånd"; särskildt äro lungsjukdomar bland båda könen mer än dubbelt så ofta dödsorsak i fabriksdistrikten som på landsbygden.

Lagen af 1850 förvandlade endast för "unga personer och kvinnor" 15-timmars-perioden till en 12-timmars-period, från 6 f. m. till 6 é. m. Detta gälde sålunda icke för barn, hvilka fortfarande fingo användas '/a timme före början ech 2 1/2 timme efter slutet på den nya "arbetsdagen", om också hvars och ens hela arbetstid icke fick Öfverskrida 6 l/i timme. Medan lagen höll på att diskuteras utdelade fabriksinspektörerna i parlamentet en statistik öfver de skändliga missbruk, hvartill denna lucka i lagstiftningen gifvit anledning. Men det var förgäfves. Bakom lurade afsigten alt med barnens tillhjelp under goda tider åter skrufva upp de vuxna arbetarnes arbetsdag fram emot 15 timmar. De följande 3 årens erfarenhet visade emellertid, att alla dylika försök skulle komma att stranda mot de fullvuxna manliga arbetarnes energiska motstånd. 1850 års lag blef då ändtligen 1853 fullständigad med enbestämmelse, som förbjöd att använda barn "pà morgonen fore och på aftonen efter sedan unga personer eller kvinnor fingo arbeta". Från denna stund reglerade, med få undantag, fabrikslagen af 1850 i de industrigrenar den omfattade alla arbetares arbetsdag.*) Ett halft århundrade hade nu förflutit sedan den första fabrikslagen utfärdades.

Fabrikslagstiftningen gick för första gången utom sitt ursprungliga område genom den s. k. "Print\vork'sAct", (lagen om kattuntryckerier m. m.) af 1845. På hvarje rad i denna lag kan man läsa den obenägenhet kapitalet visade för denna nya "extravagans". Den inskränker arbetstiden för barn mellan 8 och 13 år och för kvinnor till 16 timmar (!), mellan 6 f. m. och 10 e. m., utan någon lagbestämd paus för måltider. Den tillåter att manliga ar-tare öfver 13 år efter godtfinnande tvingas till ar-

*) Under den engelska bomullsindustriens mest blomstrande år, 1859 och 60, sökte några fabrikanter att med lockbete af högre löner for öfver-arbete förmå de fullvuxna, manliga spinneriarbetarne att gà in på en längre arbetsdag. Men experimentet afstannade efter en förklaring från arbetarne till vederbörande fabrikanter, hvari de bl, a. skrifva: "Rent ut sagdt är vårt nuvarande lif oss till en börda, och så länge vi äro fastkedjade i fabriken nära 2 dagar (20 timmar) längre i veckan än de andra arbetarne, känna vi oss som slafvar i landet och förebrå oss sjelfva att upprätthålla ett system, som fysiskt och moraliskt skadar både oss och våra efterkommande. Derför underrätta vi härmed aktningsfullt, att vi efter nästa månadsdag icke komma att arbeta en enda minut mar än 60 timmar i veckan, mellan 6 och 6, och med afdrag af de lagbestämda uppehållen på 1a timme"1. — Ett vackert föredöme att följa för andra arbetare i samma ställning!38

bete, dag eller natt, hur som helst. Den är ett dödtodt parlamentariskt foster.

Sjelfva grundsatsen om en normalarbetsdag hade emellertid segrat med dess seger i de stora industrigrenar, som äro det moderna produktionssättets mest karaktäristiska produkter. Dessas underbara utveckling från 1853 till 1860, som gick hand i hand med fabriksarbetarnes fysiska och moraliska pånyttfödelse, måste göra intryck äfven på det slöaste öga. Ja, sjelfva[fabrikanterna vis» stolt på kontrasten mot de industrigrenar, der utsugningen af arbetet ännu är "fri", och detta oaktadt arbetsdagens lagliga begränsning och reglering måst steg for steg under ett halfhundraårigt inbördeskrig framtvingas trots just deras eget motstånd. Fariséerna inom den officiella nationalekonomien förkunnade nu att insigten om nödvändigheten af att lagligen reglera arbetsdagen var en karakteristisk ny upptäckt, som deras "vetenskap" gjort. Som om det kan kallas för vetenskapligt framåtskridande att göra fega eftergifter för den allmänna meningen!

Man förstår lätt att kapitalets motståndskraft småningom försvagades sedan fabrikantmagnaterna fogat sig i det

oundvikliga och försonat sig dermed, medan deremot arbetsklassens angreppskraft växte med antalet af dess bundsförvandter inom icke omedelbart i striden intresserade samhällsklasser. Deraf kom det sig att framstegen efter 1860 voro jemförelsevis hastiga.

Färgnings- och blekningsfabrikerna ställdes 1860 under fabrikslagen, och följande år följde spetsfabriker och strumpväfverier efter. För blekningsfabrikernas vidkommande skedde detta dock icke utan motstånd. Den gamla komedin upprepades, att det gud bevars var i arbetarnes eget intresse, för39

att de skulle kunna få så stora löner som möjligt, som kapitalisterna anhöllo att 10-timmars-lagens tillämpning måtte uppskjutas. Men arbetarne vid blekningsfabrikerna i Skottland började en agitation mot detta hyckleri, och fabrikanternas lagförslag föll i parlamentet. Med tillhjelp af juristiska knep lyckades de deremot trots lagens tydliga mening hålla vissa grupper bland sina arbetare kvar under den gamla regimen. — Lagen utsträcktes vidare, enligt "barn-arbets-kommissionens" första rapport (af 1863), att gälla all industri, som använder lera till råämne — icke blott fajans-tillverkningen — vidare tändsticksfabrikationen, tillverkningen af knallhattar, patroner, tapeter och bomullsammet, samt en mängd industriprocesser, som sammanfattas under namnet "finishing" (att ge sista beredningen åt en vara). Ar 1863 ställdes "blekning i fria luften" och bagerihandteringen under särskilda foreskrifter, af hvilka den första bl. a. förbjöd användande af barn, unga personer och kvinnor till nattarbete (från kl. 8 e. m. till 6 f. m.), och den andra 'begagnande af bagaregesäller under 18 år mellan 9 e. m. och 5 f. m. (Om den engelska lagstiftningens senare framsteg, se tillägget!)40

IV.

Hvad man kan sluta till af föregående historiska skildring: Normalarbetsdagen blir regel, från att ha varit undantag. — Arbetarne måste tillkämpa sig normalarbetsdag, för att ej duka under. — Förhållandena i Frankrike och Förenta Staterna. — Atta-timmars-da-gen. — Normalarbetsdagen utgångspunkten för hvarje allvarlig samhällsreform. — Slutord.

Läsaren erinrar sig att produktion af vinst åt kapitalet eller framtvingande af obetaldt arbete är karakteristiskt tor och utgör ändamålet med den kapitalistiska produktionen, frånsedt då alla ombildningar i sjelfva produktionssättet, som härleda sig af arbetets underordnade ställning i förhållande till kapitalet. Om derför vår historiska skildring hufvudsakligen sysselsätter sig å ena sidan med den moderna industrien och å den andra med fysiskt och rättsligt omyndigas arbete, så har detta skett blott för att på ett särskildt område ställa fram ett synnerligen slående exempel på hur arbetet utsu-ges. At sjelfva sammanhanget mellan här framlagda historiska fakta kan man emellertid draga följande tvenne slutsatser.

Den första är denna: Kapitalets sträfvan efter att omåttligt och hänsynslöst förläDga arbetsdagen gör sig först gällande i de industrier, i hvilka användandet af vattenkraft, ångkraft och maskineri gjort en fullkomlig revolution, i bomulls-, ylle-,]in- och silke-spinnerierna och väfverierna, dessa det moderna produktionssättets första skapelser.41

Det förändrade materiella produktionssättet och producenternas i följd häraf förändrade sociala förhållanden åstadkomma först en ohejdad arbetsutsug-ning, men framkalla sedan, för att motväga denna, den samhälleliga kontroll, hvarigenom arbetsdagen med dess uppehåll lagligen inskränkes, regleras och göres likformig for alla. Denna kontroll framträder följaktligen under den första hälften af l$:de århundradet endast som undantagslagstiftning. Men då den lyckats göra sig gällande på det nya produktionssättets ursprungliga område, i de nyss nämda industrigrenarne, så befans det att under tiden icke blott många andra produktionsgrenar kommit in i det stadium, då tillverkningen sker i stor skala på fabriker, utan att äfven manufakturer med mer eller mindre föråldrade tillverkningsmetoder, såsom glashyttor o. a., ja, att gammalmodiga handtverk, såsom bageriyrket, och t. o. m. söndersplitt-radt s. k. hemarbete redan var lika mycket hemfallet åt kapitalistisk utsugning som sjelfva fabriksarbetet. Lagstiftningen tvangs derför att allt mera. afstå från sin undantagskaraMär; i England fick den rätt att efter godtfinnande förklara hvilket hus som helst, der det arbetades, för "fabrik".

Den andra slutsats vi kunna draga är följande Af historien om huru arbetsdagen i några produktionsgrenar

reglerats, och huru på andra områden striden för dess reglerande ännu fortgår, visas handgripligt och påtagligt, att arbetaren, då lian står ensam, som "f ri" försäljare af sin arbetskraft, dukar under ulan möjlighet att göra motstånd, då det kapitalistiska produktionssättet nått en viss grad af utveckling. Ernåendet af en normalarbetsdag är resultatet af ett långvarigt, mer eller mindre öppet inbördeskrig mellan kapitalistklassen och arbetarklassen.

lf

Emedan denna kamp börjar på den moderna industriens område, så utkämpas den först i denna industris hemland, i England. De engelska fabriks-arbeiarne tillkämpade sig segern icke blott för den engelska, utan Jör kela den nutida arbetarklassen, iiksom det också var deras teoretici, som lorst kastade stridshandsken åt kapitalislteorierna. Då Robert Owen kort efter detta århundrades första årtionde icke blott teoretiskt förfäktade nödvändigheten af att inskränka arbetsdagen, utan också verkligen införde 10-timmars-dagen i sin fabrik i New-Lanark, så hånade man detta som en "kommunistisk utopi"; och på samma sält möttes hans idé alt förbinda barnuppfostran med produktivt arbete och likaledes de kooperations-affärsföretag, som arbetare på hans tillskyndelse begynte. Nu är den första utopin fabrikslag, den andra återfinnes som officiel fras i alla fabrikslagar, och den tredje tjenar till och med redan till täckmantel för reaktionär humbug.

Frankrike följer långsamt eftr.r England. Der behöfdes februari-revolutionen 1848 för att tolftim-marslagen skulle komma, öch den är i alla fall långt bristfälligare än sin engelska forebild. Det oaktadt visa sig företrädena hos den franska revolutionära metoden. Med ett slag dikteras samma inskränkning i arbetstiden för alla fabriker och verkstäder, medan den engelska lagstiftningen än på en punkt, än på en annan, motvilligt ger vika for förhållandenas tryck och nästan drunknar i juridiska spetsfundiga skiljaktigheter. Och derjemte förkunnar den franska lagen principielt hvad som i England endast vunnits för barn, omyndiga och kvinnor, och hvarpå man först alldeles nyss der börjat göra anspråk som på en allmän rättighet.

I Nordamerikas Förenta stater måste hvarje sjelfständig arbetarerörelse bli förlamad så länge slafveriet bestod som en skamfläck för en del af republiken. Arbetet i hvit hud kan icke tänka på frigörelse, när det brännmärkes i svart hud. Men rörelsen fick nytt, föryngradt lif med slafveriets upphörande. Den första frukten af det stora inbördeskriget var agitationen för en åtta timmars arbetsdag, som fortplantade sig med lokomotivets sjumila-steg från Atlantiska till Stilla oceanen, från Nya England till Kalifornien. Deu allmänna arbetare-kongressen i Baltimore (den 16 aug. 1866) förklarar: "Hvad som nu först och främst fordras för att befria arbetet i detta land från det kapitalistiska slafveriet, är stiftandet af en lag, hvarigenom normalarbetsdagen i den amerikanska unionens alla stater bestämmes till 8 timmar. Vi äro beslutna att uppbjuda all var törmaga, pa det att detta ärorika mal måtte uppnås."*)

Samtidigt, i början på september 1866, fattade den internationella arbetarekongressen i Génèoe på förslag af " Inlernationaleus generalråd i London"*) följande resolution: "Vi förklara inskränkning i arbetsdagen för ett första vilkor, hvarförutan alla andra frigörelsesträfvanden äro dömda att misslyckas . . . Vi föreslå 8 timmar som laglig gräns för arbetsdagen."

Så beseglar den ur sjelfva produktionsförhål-

*) Striden har varit hård, och ännu är ej detta mål uppnådt. Ilen vi veta huru nu i år, tjugu år efter detta uttalande, arbetarne i Förenta Staterna genom enigt uppträdande vetat att för hundratusental ibland sig framtvinga b-timmars-dagens erkännande. Jmf. f. ö. tillägget. Öfv. anm.

**) Der Karl Marx var sekreterare och den ledande själen.

landena uppvuxna arbetarerörelsen instinktmessigt på båda sidor om Atlantiska hafvet det uttalande, som fälts af den engelske fabriksi' spektorn R. J. Saunders: "Längre gående åtgärder till reformerande af samhället kunna aldrig genomföras med någon utsigt till framgång, derest icke först arbetsdagen blifvit inskränkt och den strängt

hålles inom sina föreskrifna gränser."

Redan 10-timmars-lagen har, säga de engelska fabriksinspektörerna i sina officiella rapporter, "räddat arbetarne i de industrigrenar, som den omfattar. från fullständig degeneration (urartande) och bevarat deras fysiska sundhet."

Arbetaren kommer, som man ser, ut ur produktionsprocessen i annat tillstånd än han gaf sig in i densamma. Han uppträdde på marknaden som egare af varan "arbetskraft" for att byta med egare af andra varor, således som varu-egare så god som någon annan. Kontraktet, hvarigenom han sålde sin arbetskraft åt kapitalisten, bevisade så att säga svart på hvitt, att han fritt kunde förfoga öfver sig sjelf. Men sedan handeln en gång afslutats, upptäckes det att han icke var någon "fri säljare", utan att den tid, för hvilken det står honom fritt att sälja sin arbetskraft, i sjelfva verket är den tid, för hvilken han är tvungen att sälja den, samt att hans utsugare icke släpper honom, så länge han ännn har kvar en muskel, en sena. en blodsdroppe, af hvilken han kan draga fördel. För att icke kväfvas i denna rännsnara måste arbetarne s/d sig tillsamman och som klass framtvinga en lag, ett Öfvermäktigt samhälleligt hinder, så att de ej längre kunna genom45

"frivilligt" kontrakt med kapitalet sälja sig sjelfva och sina afkomlingar till död och slafveri.

I stället for den prunkande förteckningen på "oförytterliga menniskorättigheter" träder sålunda ett anspråkslöst lagstadgande om arbetsdagens inskränkning, en lag som "ändtligen klargör, när den tid slutar, som arbetaren säljer, och den tid börjar, som tillhör honom sjelf", för att än en gång anföra en engelsk fabriksinspektörs ord.54

TILLAGG.

Arbet ar siandet* fortsatta kamp för en normalarbetsdag från 18C7 fil/ närvarande tid.

Karl Marx' stora, epokgörande arbete, Dets Kapital, ur hvilket förestående framställning är hemtad, utkom år 1867. Under de snart tjugu år, som sodan dess förflutit, har "den sociala frågan", i jembredd med den kapitalistiska storproduktionens fortgående utveckling, allt mer trädt fram i förgrunden. Det gamla låt-gå-systemet, som uti statens inblandning i torhållandet mellan arbetare och kapitalister endast såg ett ondt, ett ingrepp i "friheten", har i de allra flesta länder till och med af de maktegande måst mer eller mindre öfvergifvas. De klassmedvetna arbetarnes påtryckning har for det mesta redan varit tillräckligt stark för att tvinga staterna till mer eller mindre långt gående försök att med lagstiftningens tillhjelp göra ett slut på den allra mest upprörande utsugningen af det menskliga arbetet. Så godt som alla civiliserade länder hafva nu gjort början till en fabrikslagstiftning, som hur ofullkomlig och bristfällig den än for det mesta må vara, dock vittnar om hur djupt öfverallt behofvet kännes af statsmaktens inskridande till de svagares skydd mot kapitalets öfvergrepp.

En kort sammanfattning at lagstiftningens senare framsteg i de vigtigare kulturländerna, särskildt med hänsyn till arbetstidens begränsning, torde sålunda här vara på sin plats.

I England fortgick hela 1800-talet utvidgningen af det område, för hvilket fabrikslagen var gällande. Den ena industrigrenen efter den andra inordnades under densamma. Ar 1SG7 gjordes f5r första gången en generalisering, så att förutom den talrika47

mängd särskildt uppräknade yrkeD, som lagen skulle omfatta, det bestämdes att hvarje fabrik af hvad slag det vara må, som sysselsätter mer än femtio personer, skall rörande arbetstidens längd m. m. vara underkastad de noggranna bestämmelser, Tör hvilka ofvan redogjorts. Samma år antog parlamentet äfven en "verkstadslag", ett lörsta försök alt i någon mån hämma öfverarbetet inom den mindre industrien.

Dessa oupphörliga tillägg och ändringar i fabri kslagstifiningen gjorde emellertid denna så inkrånglad, att man började känna behof af att få en enhetlig, sammanfattande lag att hålla sig till. I sådan afsigt utarbetades och antogs "The Faetory and Workshop Aci" (fabriks- och ve t k stad slagen) af 1878, hvilken ännu i England är gällande. Den är,

1 öfverensstämmelse med den engelska lagstiftningens historiska utveckling, synnerligen detaljerad och vidlyftig: den sysselsätter sig också icke blott med föreskrifter om arbetstidens längd och dithörande frågor, utan innehåller äfven bestämmelser om sunda arbetslokaler, öfverbyggnad af farliga maskinerier, anmälan om

olycksfall i arbetet, särskilda försigtighetsmått i helsofarliga yrken, om inspektionen, m. m., m. m. Dessa senare delar måste vi bär alldeles förbigå, som liggande utom vårt nuvarande område, men af sjelfva arbetstids-bestämningarna sko'a vi anföra någr» hufvudpunkter.

Minimiåldern för barns användande i industriens tjenst, som 1844 bestämdes till 8 år, höjdes nu till iO år. Mellan 10 och 14 år få barn endast endast användas till arbete halfva dagen eller hvarannan dag, och deras sammanlagda arbetstid under

2 veckor får ej öfverskrida 56 '/s timmar. De skola deremot gå i skola antinges 2 timmar om dagen eller 4 timmar hvarannan dag; och försummad skolgång måste först återvinnas, innan fabriksarbetet får börja igen. För "unga personer", d. v. s, mellan 14 och 18 års ålder, samt för kvinnor gäller deremot 1 O-timmars-dagen som lagligt maximum. Dessa 10 timmar måste läggas mellan kl. 6 f. in. och 7 e. m.; nattarbete är blott under särskilda garantier56

för omvexling och hvila medgivet unga manliga arbetare inom vissa yrken. Om lördagarne skall arbetet vara slut kl. i e: m., och söndagsarbete är alldeles förbjudet. Öfverträdelse af lagen straffas med böter intill 3 pund (54 kronor), ja, om någon tvungits till nattarbete kostar det vederbörande arbetsgifvare 90 kronor. Inspektörerna hafva dag och natt fritt tillträde till hvarje fabrik eiler verkstad för att se till att föreskrifterna efterlefvas. Alla skyddade hafva några halfva och hela fridagar årligen. Måltidsrasterna måste vara samtidiga, med mellantid ej öfverstigande 4 Va à 5 timmar, och de lediga få då ej uppehålla sig i de rum, der det arbetas.

Fullvuxna manliga arbetare hafva deremot ännu icke i England fått sin maximalarbetsdag genom lag fastständ. Faktiskt gäller dock 10-timmars-dagen äfven lör dem som regel, ehuruväl en lagbestämmelse, som för alltid stoge en bom för arbetsgifvarnes lust att, då affärerna gå bra, skrufva upp arbetstiden, vore väl af behofvet påkallad. Införande af lagstadgad normalarbetsdag lär väl dock der numera ej bringas på tal annat än i samband med fordran på en ytterligare nedsättning af arbetsdagen till 9 eller helst 8 timmar, en fordran för hvars nödvändighet den rådande fruktansvärda arbetslösheten allt mera öppnar äfven de engelske arbetares ögon, hvilka förut hållit sig mera på afstånd från det internationella arbetarprogrammet.

I Frankrike hvilade allt reformarbete äfven på detta område uuder nästan hela det andra kejsardömet. Först 1868 gjordes en svag början till upprättande af fabriksinspektorat, en institution, utan hvilken äfven de bästa lagar till arbetarnes skydd öfver allt visat sig alldeles värdelösa, men som man här i landet icke ännu funnit tiden vara inne att införa. Ar 1873 besökte en fransk arbetaredelegation på statens bekostnad verldsutställningen i Wien. I dess redogörelse för resultatet af resan fordrades med eftertryck skyddsbestämmelser, i första hand för mindaråriga, och närmast i följd deraf antog49

ändtligen nationalförsamlingen följande år en ny lag i ämnet, som ännu är gällande.

Denna lag inskränker emellertid endast pä åtskilliga sätt utsugningen af minderåriges arbetskraft; vuxna personer, kvinnor så väl som män, ha af den intet skydd. På kammarens bord hvila emellertid till afgörande åtskilliga förslag till en verklig nor-malarbetsdag3lagstiftning, ehuru bourgeoisirepubli-ken ännu ej funnit tid att allvarligt laga itu med dem. Det franska arbetarepartiet fordrar deremot energiskt införande af 8-timmars-dagen och kan i denna punkt räkna på understöd af åtskilliga borgerliga radikala. Staden Paris har hell nyligen för sin del gifvit ett föredöme genom att nedsätta arbetstiden för i stadens tjenst anstälda arbetare till 0 timmar — en stark minorilet i det radikala muni-cipalrådet röstade t. o. m. för att man skulle taga steget fullt ut till 8 timmar.

Lemnar sålunda den franska republiken i afseende på arbetareskyddslagstiftning oförsvarligt mycket öfrigt att önska, har deremot den andra europeiska republiken, Schweiz, åtminstone något bättre sörjt for den arbetande delen af folket. Sedan barnarbetet i midten af århundradet här och der inskränkts, antog 1864 kantonen Glarus en lag, som reglerade barnarbetet, fastställd© 12 timmar som maximum för vuxnas arbetsdag och förbjöd nattarbete för kvinnor äfvensom allt arbete för barnaföderskor under sammanlagdt 6 veckor före och efter ned-komsten. Do schweiziska arbetarne började nu en liflig agitation för att få denna lagstiftning i första hand utsträckt till öfriga kantoner samt äfven i åtskilliga afseenden förbättrad, och 1873 antog det stora schweiziska central-arbetare-

förbundet på en kongress i Olten resolutioner, hvari arbetarnes mi-nimifordringar i afseende på skyddslagstiftning klart och bestämdt formulerades. Närmaste följden häraf blef att i den nya förbundsförfattningen al 1874 inrycktes en paragraf, som flyttade öfver arbetarelagstiftningen från att vara en kantonens till att bli en hela förbundets gemensamma angelägenhet. Och år 1877 antogs genom allmän folkomröst-50

ning don ännu för hela Schweiz gällande fabrikslagen.

Dennas vigtigaste bestämmelse är fastställandet af e.n normalarbetsdag på 11 timmar (om lördagarne' 1Ö timmar). Tillåtelse till förlängning af arbetstiden för något tillfälligt ändamål kan dock ges, äfvensom till natt- och söndagsarbete. Genom dessa dispenser försvagas lagers välgörande verkningar i betänklig grad, i synnerhet på vissa orter, der undantagen nära nog blifvit regel. Men det oaktadt är det enstämmiga omdömet, att normalarbetsdagens lagstadgade införande varit till verklig välsignelse för arbetarklassen, både i moraliskt och fysiskt afseende.

Kvinnoarbetet är af lagen skyddadt utöfver männens så till vida, att natt- och söndagsarbete för kvinnor är alldeles förbjudet. Barnaföderskor äro förbjudna att arbeta sammanlagdt 8 veckor före och efter födelsen. Barn under 14 år få under ingen forevändning användas till fabriksarbete. Till dees de fyllt lfi år måste fabriksarbetet så begränsas, att skol- och religionsundervisningen jemte detta ej öfverskrider 11 timmar dagligen. Söndags- och nattarbete tillåtes öfverhufvud först efter fyllda 18 år.

Ar 1881 fullsfändigades denna lag ytterligare med en lag om arbetsgifvares ansvarighet vid olycksfall. Den har dock, oaktadt den på det hela kanske är den bästa i Europa, ännu sina stora brister. Först och främst den orimligt höga arbetstidsgränsen, 11 timmar, hvilken måste ansenligt nedflyttas tor att bli till större nytta. Vidare bör lagen utsträckas att gälla dela hemindustrien, hvilken i v;ssa yrken uppmuntrats just derigenom att arbetsutsug-ningen der varit okontrollerad, dels andra arbeten, som icke i egentlig mening kunna hänföras till fabriksarbetet, t. ex. inom transportväsendet, o. a. dyl. För en förbättring i dessa riktningar arbetar man också energiskt i Schweiz. Och slutligen bör i detta sammanhang nämnas, att den schweiziska regeringen redan for åtskilliga år sedan hört sig för hos öfriga europeiska makter om införande af nu inellanfolklig normalarbetsdagslagstiftning, en stor

"I \51

framtidstanke, som emellertid tills vidare strandat på "arbetarvännen" Bismarcks motstånd.

Då i Schweiz, som vi sett, arbetarlagstiftningen iir hela förbundets sak, kvarstår den deremot i den stora federafiv-republiken Förenta staterna väsentligen som ett åliggande för hvarje stat särskildt. De nordamerikanska forhållandena på det område, vi här ha att behandla, äro fördenskull ytterst invecklade. Här kan blott komma i fråga att fästa uppmärksamheten på ett par enstaka hufvudpunkter i det rika ämnet.

Den af Marx ofvan omtalade kongressen i Baltimore 1866 var endast ett led i en storartad agitation bland Förenta staternas arbetare för 8-timmars-dagen. Rörelsen medförde redan 1868 en seger, som väl ej direkt blef till gagn för mer än ett ringa fåtal, men indirekt utöfvade så mycket större inflytande: en lag af unionsregeringen införde nämligen 8-timmars-dageu i alla verkstäder, som tHllwrdc Förenta staternas regering. Detta erkännande i princip från regiringens sida af rättmätigheten af arbetarnes fordran har ansenligt bidragit till att staterna Pennsylvanien, Illinois och Wisconsin sedermera gifvit efter för påtryckningen och infort lagbestämmelser om en 8 timmars normalarbetsdag. Äfven i New-York gäller denna faktiskt inom ett flertal yrken. Arbetarne hafva derför de bästa förhoppningar om alt så småningom drifva sin vilja igenom, om det än ej kan gå med ott enda slag, som man den 1 maj 1886 i stor skala försökte.

Fordran på obligatorisk normalarbetsdag har sålunda kommit längre i Amerika än i Europa: men deremot äro lagstiftningsåtgärderna till skydd för barn- och kvinnoarbetet t. o. m. ännu mera otillfredsställande än de bättre europeiska lagarne. Man kan dock med säkerhet antaga att det sjelfständiga amerikanska arbetareparti, som i år för första gången framträdt på den politiska skådebanan, med all kraft skall verka för att de amerikanska arbetarne äfven i detta fall skola snarare komma före än efter sina europeiska bröder.

Europas näst England förnämsta industriland,52

Tyskland, kan långt ifrån uppvisa någon mot det stora behofvet svarande arbetarelagstiftning. Först 1878 blef fabriksinspektoratet obligatoriskt för hela riket; f. n. tjenstgöra 52 fabriksinspektörer. Furst Bismarck har visat halten af sitt intresse för de arbetande k'assernas bästa genom att afgjordt motsätta sig det af socialdemokraterna förordade införandet af en normalarbetsdag. Icke ens söndagsarbetet är nu förvuxna arbetare skyddadt; regeringen håller dock f. n på med en "utredning" af detta ämne. Barn under 12 års ålder få icke sysselsättas i fabrikerna: mellan 12 och 14 år får ej arbetet öfverskrida 6 timmar, mellan 14 och 16 år 1U timmar om dagen. Gent emot unga arbetare af båda könen under 18 år äro arbetsgifvarne enligt lagen skyldiga att "taga nödig hänsyn till deras helsa och sedlighet" — en bestämmelse så sväfvande, att den faktiskt är af noll och intet värde.

Detta är allt som de nu i Tyskland herrskande kunnat komma sig för med att göra för det arbetande folket. Arbetarnes representanter i riksdagen, de socialdemokratiska ombuden, ha emellertid som bekant framlagt ett nytt lagförslag, som ännu ej kommit under behandling, men, om det antages, med ens skulle göra Tysklands arbetareskydd slagstiftning till ett mönster for alla andra folk. Dess hufvud-punkt är normalarbetsdagen, hvilken till att börja med ej begäres nedsatt till mer än 10 timmar; forbud för söndagsarbete, utom i oundgängligasto fall, sluter sig som nödvändigt tillägg härtill. För kvinnor förbjudes regelbundet nattarbete, samt arbete under jorden och uppe på byggnadsställningar; barnaföderskor skola ha 8 veckors arb?tsledighet. Arbete af barn under 14 år är alldeles förbjudet; barn mellan 14 och 16 år få blott arbeta 8 timmar om dagen och få ej användas till regelbundet nattarbete. Fordringarna äro, som man ser, ytterst anspråkslösa. Det socialdemokratiska forslagets öfriga bestämmelser, upprättandet af "arbetskammare", bestående af lika antal arbetare- och arbetsgifvareombud, hvilka skulle for hvarje distrikt fastställa en minimilön och för öfrigt tjenstgöra som skiljedomstol, saml bildan-53

det af ett "riks-arbets-departement" m. m., afsedt närmast att organisera öfvervakandet af lagens föreskrifter, är här ej platsen att gå in på.

Ännu ett europeiskt land utom Schweiz har på allra sista tiden infört en i lag stadgad normalarbetsdag. För Österrike antogs år 1884 en lag, som bl. a. fastställer den dagliga arbetstidens gräns till 11 timmar. Delta är nu visserligen den rikliga utgångspunkten för en socialreformatorisk lagstiftning, men i vår tid är det en väl svag början att stanna uppe vid 11 timmar, och för öfrigt saknas ännu i Österrike alla medel att skaffa lagbestämmelser i denna riktning nödig efterlefnad. Förr än en vidare utveckling i sådant syfte skett, torde dol vara for tidigt att begära några verkningar af denna första svaga antydan till alt man vill gå i den rätta riktningen.

Hur står det slutligen till i fråga om skyddslagstiftning för arbetare hos oss här hemma i Sverige ? Allt hvad vi tills dato i den vägen besitta är den kungliga förordningen af d. 18 nov. 1881 angående minderåriges arbete. Häri förbjudes arbete af barn under 12 år: mellan 12 och 14 år får ej arbetstiden öfverskrida 6 timmar, och mellan 14 och 18 år 10 timmar dagligen, och skola dessa timmar ligga mellan kl. 6 f. m. och 8 e. m. Under raststunderna få barnen ej vistas i rum, der arbetet pågår. Vid grufarbete fä ej gossar före 14 år och flickor före 18 år sysselsättas. Öfverträdelse af' lagen straffas med böter, från 10 till 300 kronor — heter det — och uppsynen öfver dess tillämpning är förtroendefullt öfverlemnad åt helsovårdsnämderna eller, der sådana ej finnas, kommunalnämderna.

Att detta praktiskt och faktiskt är liktydigt med att ej ens dessa ofullständiga föreskrifter följas, kan ett barn inse. Införande af ett fabriks/nspektorat hör derför till de allra oundgängligaste fordringarna Sveriges arbetare genast måste uppställa: ty det förutan är all skyddslagstiftning endast en död bokstaf. Härtill kommer att k. mt., för hela bergshandteringen och metallindustrien, på menniskovänliga arbetsgifvares begäran säll förord-54

ningen alldeles ur kraft och t. ex. medgifvit för 14 års gossar 12 timmars nattarbete utan någon rast! Sådant kan man ännu bjuda Sveriges arbetare!

År det då icke hög tid for dessa att genom enig sammanslutning i en facklig och politisk organisation så stärka sin maktställning, att äfven här i landet en verklig arbetareskyddslagstiftning, till hvilken vi i andra länder se ansatser vara gjorda, snarast möjligt måtte komma til/ stånd ?

Öfversättaren.Pris 20 ore.

STØ< KIIOLM,

TRYCKERIET lfoLMlA 18S6.